ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXII — Број 421
Субота, 23 јануар 1960 г.
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

8/9

ДОК ФЛАШ И ДЕЈЛ ПАДАЈУ ПРЕМА ДНУ КРАТЕРА

УХВАТИ СЕ ЗА МЕНЕ, ДЕЈЛ! БРЗО! САМО ШТО НИСМО УДАРИЛИ О ДНО!

СПУСТИО СИ СЕ ЛАКО КАО ПЕРО!

ТО ЈЕ ЗБОГ ТОГА ШТО НА МЕСЕЦУ НАША ТЕЖИНА ИЗНОСИ САМО ШЕСТИ ДЕО ОД ОНЕ КОЈУ ИМАМО НА ЗЕМЉИ!

ПОГЛЕДАЈ! АТОМСКИ ТОП! АУТОМАТСКИ ИЗБАЦУЈЕ ОНО КАМЕЊЕ!

НЕ „АУТОМАТСКИ", ДЕЈЛ! НЕКО ИЗ ЊЕГА ПУЦА НА ЗЕМЉУ!

ЕВО ДЕТОНАТОРСКЕ ЖИЦЕ! НЕ СМЕМ ЈЕ ПРЕКИНУТИ ЈЕР БИХ ТИМЕ УПОЗОРИО ОНОГА КО РУКУЈЕ ТОПОМ!

ИЋИ ЋЕМО ТРАГОМ ЖИЦЕ! ТО НАС МОРА ОДВЕСТИ ДО МЕСТА ОДАКЛЕ СЕ ТОП ИСПАЉУЈЕ!

НА ЈЕДНОМ ЗАВИЈУТКУ ТУНЕЛА...

ДЕЈЛ... НЕ МИЧИ СЕ... КЛОПКА!

КАД ЈЕ ФЛАШ ПАО...

Н... НЕ... ДЕЈЛ! НЕ ПРИЛАЗИ... ТО МОЖЕ ДА ЗНАЧИ... СМРТ!

НЕ МОГУ ТЕ ОСТАВИТИ ДА ЛЕЖИШ ТУ, ДРАГИ!

У ТОМ ТРЕНУТКУ...

И ТИ БИ МОРАЛА ДА УМРЕШ, ЖЕНО СА ЗЕМЉЕ, ДА НИСАМ ИСКЉУЧИО СТРУЈУ СМРЗНУТОГ ВАЗДУХА КОЈА ЈЕ ОБОРИЛА ТВОГ ПРАТИОЦА! МАДА ЈЕ ТО ШТО ЈЕ ОН ЈОШ ЖИВ ПРАВО ЧУДО!

ДОВЕДИТЕ ИХ ОБОЈЕ У ГЛАВНУ ПЕЋИНУ... ДА БИ МОГЛИ ДА ВИДЕ КРАЈ ВЛАДЕ НАРОДА НА ЗЕМЉИ!

ДА, ВЕЛИКИ ХОРДО!

У ГЛАВНОЈ ПЕЋИНИ ФЛАША СУ ВЕЗАЛИ ЗА СТУБ...

ПУСТИТЕ МЕ К ЊЕМУ! КАКО МОЖЕТЕ ДА ГА ВЕЖЕТЕ... КАО НЕКУ ЖИВОТИЊУ?

ЗА НАС С ПЛАНЕТЕ ХОРОКО ВИ СА ЗЕМЉЕ СТЕ СТВОРЕЊА НИЖЕ ВРСТЕ! НАМА ЈЕ ПОТРЕБНА ВАША ПЛАНЕТА!

8/12

ЗЕМЉА САДРЖИ ПЛАВИ КОБАЛТ-ЕЛЕМЕНТ ПОТРЕБАН ЗА НАША ОРУЖЈА... ЗА НАША ДАЉА ОСВАЈАЊА! ЗАЛИХЕ НА ХОРОКОУ СУ ИСЦРПЕНЕ! ЗБОГ ТОГА МИ БОМБАРДУЈЕМО ЗЕМЉУ СИЛИКОН-МАГНЕТСКИМ КУГЛИЦАМА... ПРЕ НО ШТО ПРЕДУЗМЕМО ИНВАЗИЈУ!

НАСТАВИЋЕ СЕ

MICKY

У ОВОМ БРОЈУ:

T.-3'/59

НЕОБИЧНА ПТИЦА...

Ово је западноафричка рајска црна птица. За неколико недеља мужјаку израсте око 30 сантиметара дуг црн реп који му даје живописан изглед.

Глава, врат, леђа и крила су му црни, а други делови жућкасти. Ова црна рајска птица сада у зоолошком врту у Вашингтону брзо се прилагодила животу у кавезу.

ТАКАВ ОБИЧАЈ

На лакоатлетским приредбама у Јужној Африци је уобичајено да спикер пласмане чита обрнутим редоследом: од последњег ка првом. То од публике захтева напрегнуту пажњу све док се не објави име победника. А побеђенима је утеха што се њихово име и труд бар помену.

СА СВИХ СТРАНА

МАШИНА ЗАМЕЊУЈЕ ЧОВЕКА

Поред музичких робота и снежне писте од 28 мет. која се спушта са 6 метара висине где најбољи француски скијаши изводе вештине, у једној робној кући у Паризу постоји и стални Салон за децу. Сензација тог Салона ове године је један апарат за тестирање деце, помоћу кога се донекле испитује способност и њихова склоност према писању. Већ после шесте лекције, које трају обично по пет минута, када овај апарат региструје црте, могу се назрети склоности детета према великим или малим словима. Притисак дечјих прстију на перо апарат преноси на папир. Ако дете пише мале црте може се закључити да ће и његова будућа слова бити мала што ће му сметати у школи.

Учитељ Едвард Олаленти који је изумео овај апарат, убрзо после ступања на своје прво учитељско место дошао је до закључка да су старе методе недовољне да би деца научила лепо писање у разредима са много ученика. То га је потстакло да направи апарат који би водио дечју руку. Годинама је проучавао карактеристике деце, а упоредо с тим и анатомски састав руке, и премореност која наступа услед дугог писања.

Овај јединствен апарат испробан је у Мароку. Сада је већ и УНЕСКО упознат са њим и стручњаци сматрају да ће бити врло користан. Апарат је привукао и пажњу деце како оне која тек почињу да пишу тако и оне која су већ знала, али су лоше писала, па ће морати поново да почну.

За пробу је узет дечак који је знао да пише али је правио оштре заокрете. Да би исправио свој рукопис морао је да црта по већ нацртаним круговима. У почетку је ишло споро, а затим све брже. Ускоро је почео сасвим правилно да црта кругове.

Едвард Олаленти размишља сада како да овај апарат још више упрости и претвори га у неку врсту играчке. Он већ припрема апарат који би помагао деци при читању и рачунању.

⋆

ЕЛЕКТРОНСКИ МОЗАК ДАЈЕ ТАЧНУ ДИЈАГНОЗУ

У Совјетском Савезу конструисан је електронски мозак у коме се налазе забележени симптоми разних болести. Кад лекар прегледа болесника и прибележи све симптоме болести које је приметио, убаци картон у електронски мозак. Машина брзо "прегледа" око 10.000 варијанти и за невероватно кратко време избацује дијагнозу.

⋆

ЛЕК ОД МОРСКОГ КРАСТАВЦА

Научници су пронашли да је морски краставац извор лековитих супстанца. Овај рођак морске звезде и морског јежа дуг је 30 сантиметара и гмиже по дну као велики црв. Нападнут од непријатеља морски краставац се брани тиме што излучује отрован секрет. Амерички научници су ову излучевину ставили под лупу. Лабораториска испитивања на животињама показала су значајне резултате: утиче на заустављање развитка ћелија рака, потстрекава рад срчаних мишића, а делује и као локални анестетик. Научници увелико раде на томе да се овај секрет "холотурин" што пре почне да употребљава у медицини.

⋆

НОВО КАСПИСКО ОСТРВО

Крајем прошле године у Касписком Мору дошло је до ерупције једног подводног вулкана. На неких 75 километара јужно од Бакуа, изнад мора се више од четврт часа видео 200 метара висок пламени стуб. Кад су се касније облаци дима разишли, из мора, које је на том месту дубоко 10 метара, изронило је ново острво велико око 50 хектара. Област јужно од Бакуа позната је по свјој вулкансвј активности.

⋆

УПОРНИ СКУПЉАЧ АУТОГРАМА

Жан Тени, власник једне мењачнице у Њујорку поседује највећу збирку аутограма на свету. Око 35.000 потписа сакупио је у четири свеске, од којих се свака цени на милион динара. На сто послатих писама добијао је просечно око 25 одговора. Онима који му не би одговорили писао је поново, упорно, сваког месеца. На његово треће писмо реаговало је око 80% а на четврто свега 10. Многобројна писма која чува говоре о његовој неуморности у том послу.

⋆

ВАРОШ ДИЈАМАНАТА

У Јакутстку (североисточни Сибир) откривена је у 1955 години наслага дијаманта названа „Мир" а због тога је дошло до изградње нове вароши која је добила име Мирни и која данас броји око 10.000 становника. Ту има бунара из којих се извлачи кимберлит, као и фабрика за његову прераду. Стручњаци верују да ће до 1965 године овај град имати вероватно око 30.000 становника, па ће бити потребна и изградња једне бране на Лени да би се дошло до електричне енергије.

ОЧУВАЛИ СТИЛ

После завршеног кошаркашког сусрета између француске момчади Антиб и Роан незадовољни гледаоци су галамећи пошли за судијама Примом и Лејром и читав сат опседали њихове кабине. Организатори нису знали како да угрожене судије изведу одатле. Један функционер је дошао на спасоносну мисао: две велике кошаре за преношење поврћа неколико људи је натоварило на камион. А у њима су, наравно, били обојица судија и тако здрави и читави напустили стадион. "У сваком случају очували смо стил — били смо у кошарама" — изјавио је судија Примо пошто је изашао из спасоносне корпе.

НАЈВИШИ ГОРИЛА

Сматра се да горила може да достигне висину од преко два метра, али то није тачно. У Африци су убијене многе велике гориле, али ниједан није имао висину од два метра. Највећи за кога се зна, звани Бушман, живео је у чикашком зоолошком парку. Кад је угинуо 1 јануара 1951 године, био је висок 188 сантиметара, а тежак 250 килограма.

Ripley's – Веровали или не!

ЈЕДАН ПАПАГАЈ ЖИВЕО ЈЕ 60 ГОДИНА У КРМАНОШЕВОЈ КАБИНИ НА АМЕРИЧКОМ БРОДУ „ГЕНЕРАЛ СЛОКУМ"

ХВАЈТ ТАУЕР У ЛОНДОНУ КОЈИ ЈЕ 1077 ПОДИГАО ВИЉЕМ ОСВАЈАЧ ЛЕЖИ НА ТЕМЕЉИМА ЗА ЧИЈЕ ЈЕ ЗИДАЊЕ УПОТРЕБЉЕН МАЛТЕР ПОМЕШАН С ВОЛОВСКОМ КРВЉУ

ВИНОВА ЛОЗА У ОБЛИКУ ЗНАКА ПИТАЊА ИЗРАСЛА ЈЕ У ДВОРИШТУ ХЕНРИЈА СПИКЕРМЕНА У СОХОРИ (КАЛИФОРНИЈА)

СПАСОНОСНИ СКОК

КОРНЕЛИУС ЛАБДЕН ФАРМЕР ХОЛАНДСКОГ ПОРЕКЛА, ИЗ ГРИНВИЧА, У АМЕРИЦИ, БЕЖЕЋИ ИСПРЕД ИНДИЈАНАЦА СКОЧИО ЈЕ ЗАЈЕДНО С КОЊЕМ У ПРОВАЛИЈУ ДУБОКУ 13 МЕТАРА И ТАКО СПАСАО ЖИВОТ, МАДА ЈЕ СЛОМИО ОБЕ НОГЕ (1696)

ШЕШИР ОД ЧИСТОГ ЗЛАТА ОТКОПАН 1692 ГОДИНЕ У ТИПЕРЕРИЈУ СЛУЖИО ЈЕ СТАРИМ ИРСКИМ КРАЉЕВИМА КАО КРУНА

ПОМОДАРКЕ И ПОСЛЕ СМРТИ

НА ГРОБОВИМА ПРЕМИНУЛИХ ЖЕНА ИЗ АФРИЧКОГ ПЛЕМЕНА МБЕАНДЕМ У КАМЕРУНУ НАЛАЗЕ СЕ ЛУТКЕ КОЈЕ МУЖЕВИ ПОКОЈНИЦА РЕДОВНО МОРАЈУ ДА УКРАШАВАЈУ НОВИМ ШЕШИРИМА

НАДНИЦА ЗА СТРАХ

Нема занимања веома добро плаћених за која се, ипак, не може наћи довољно људи. Тако, например, путевима Тексаса који воде према петролејским пољима јуре мали, црвено лакирани аутомобили. Кад они наиђу, путеви наједном опусте. Возити један такав аутомобил спада међу најбоље плаћена занимања на свету. Јер, у сваком од њих чучи као увек присутни пратилац — смрт. Возач и смрт путују тако заједно, све док једног дана кола не оставе ни трага ни гласа. У црвеним аутомобилима превози се нитроглицерин — обично по сто литара у сваком — експлозив страховите снаге који може да експлодира од најмањег потреса. Да се прими таквог посла, човека може да натера само крајња беда и немогућност зараде на другој страни, као што је био случај и с младићем Гилбертом Волтером чији доживљај доносимо.

Било је то у Тексасу. Нисмо имали ни пребијене паре у џепу кад је мој пријатељ Цими дошао на луду идеју да превозимо нитроглицерин.

Нитроглицерин се на петролејским пољима употребљава за разне циљеве. Наиме, није увек довољно да се у земљи само избуши рупа па да из ње

потече нафта. Код бушења нових извора долази до најразличитијих непријатних изненађења. Ако се, например, кашика-бушилица неочекивано заглави и сломи, онда се мора „избацити" помоћу нитроглицерина.

У какву сам пустоловину улетео било ми је јасно већ првог дана, кад сам сео у црвени ауто. Лагер из кога смо стално узимали нитроглицерин налазио се далеко од сваког насеља. Тамо смо пунили наша кола. Опасна течност сипана је с највећом опрезношћу у канте од којих је свака имала четири литра. Један непажљив покрет довољан је да све одлети у ваздух. Напуњене канте смештају се тада у нарочите, тапетиране одељке у колима. Тада се полази на пут. Цими је возио 12 дана. Возио је добро — али вероватно сувише брзо. Дванаестог дана од њега и његовог црвеног аутомобила није остало ништа.

Иако ме је Цимијева смрт потресла и уплашила наставио сам да превозим нитроглицерин све док умало и сам нисам настрадао.

На једном петролејском пољу налазила се и једна „ћудљива" бушотина: десет минута из ње је избијала нафта, онда је пола часа извор мировао, да би после тога црна течност опет покуљала. Ту је требало да извршимо минирање. Један мајстор и ја. За пола часа читав посао морао се обавити. Кад смо нас двојица приступили бушотини, сви радници су већ увелико чучали по разним заклонима. Радили смо као помахнитали. Једна канта са експлозивом била је већ стављена у бушотину. Још само да метнемо и другу. Али, вероватно смо се преварили у оцењивању времена јер смо наједном чули карактеристични шум који ствара нафта при свом наилажењу.

— Бежи! — загрмео је мајстор.

Потрчао сам. Никад у животу нисам тако трчао.

Кад сам се, после читаве вечности како ми се учинило, осврнуо, мајстор је још стајао поред бушотине. Из ње је избијала нафта. На њој, као на врху каквог аветињског, црног, џиновског прста, поигравала је канта с нитроглицерином. Горе, па доле. У том тренутку мајстор је посегнуо за кантом. Сад ће... Затворио сам очи. Али, ништа се није догодило. Кад сам поново погледао, мајстор, тај ђаво од храбрости, стезао је канту на груди. Похитао сам према њему.

— Да је ова проклета стварчица пала, читаво поље одлетело би у ваздух, — прогунђао је мајстор бришући зној са чела.

Сутрадан сам сео на воз. Било ми је свега доста.

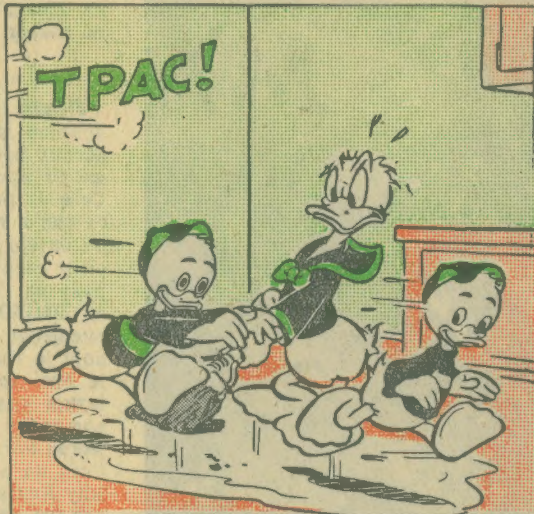

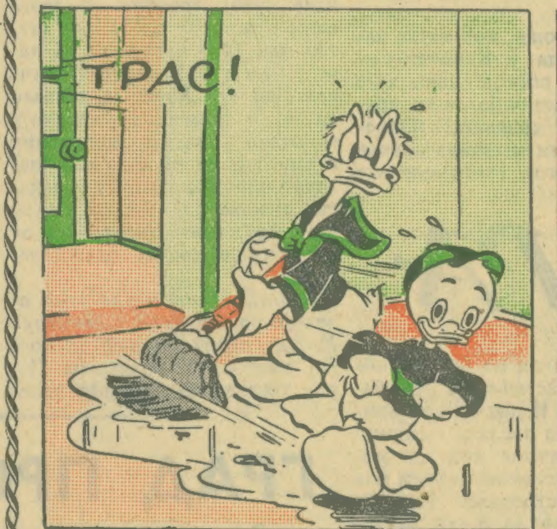

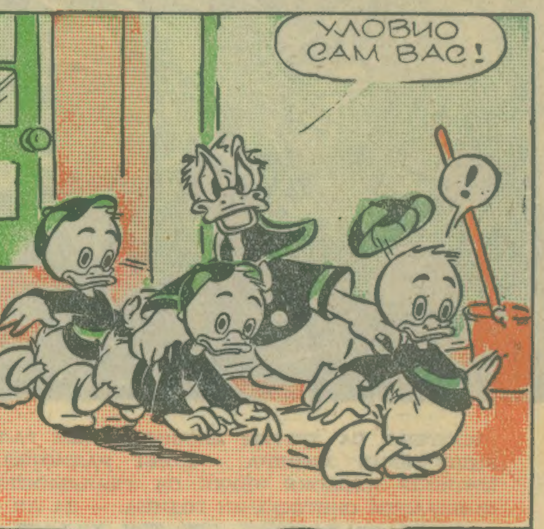

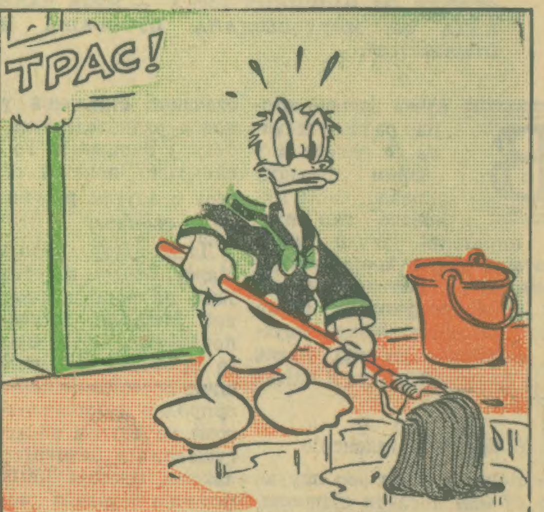

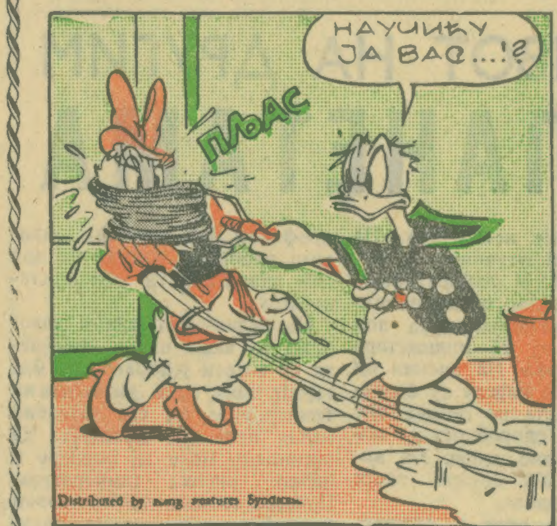

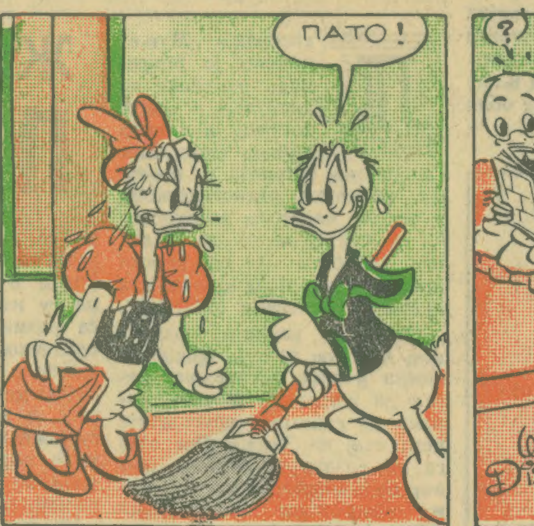

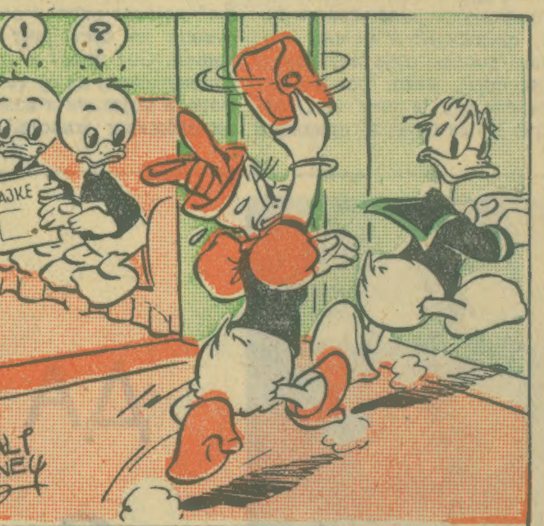

КОНЈУНКТУРА ПРЕВОДИЛАЦА

Педесет процената свих научника у свету, каже се у једном извештају УНЕСКО-а, користи се сем матерњим макар још једним језиком. У Америци пак, 95% научних радника није у стању да се упозна са достигнућима совјетских научника јер не познаје руски језик. Зато се у Сједињеним Државама све више у школама учи руски, како би се обезбедили кадрови који ће бити у стању да преводе научне радове.

У међувремену Сједињене Америчке Државе су развиле велику кампању за окупљање добрих познавалаца руског језика. Професор Адаско познати амерички електроинжењер и физичар примио се да обезбеди потребан број оваквих стручњака. Засада он је највећи и најбржи преводилац научних ствари са руског. Већи део публикација, од око 50 годишње, његово су дело. Њега зову "машином за превођење", јер је у стању да за сат преведе од 2.000 до 4.000 речи.

Да би се растеретио и обезбедио замену он се дао у потрагу. Пронашао је познаваоце руског чак у Израелу и нада се да ће створити преводилачку индустрију са руског језика, као што су и совјетски научници окупили велики број зналаца страних језика.

СВЕЖА ТРАВА ПРЕКО ЦЕЛЕ ГОДИНЕ

Пронађен је начин да се преко целе године производи зелена трава за стоку. У посудама добро снабдевеним водом са раствореном хемиском храном, трава израсте за шест дана, после чега се даје стоци а посуде се поново засеју. Овај начин се већ примењује на једној фарми у Америци.

ПЕЋИНСКИ МЕДВЕД КАО ДОМАЋА ЖИВОТИЊА

Научници сматрају да су преци данашњег човека живели заједно с пећинским медведом, понекад чак у истом „каменом стану". Пећински медвед, џиновска животиња неупоредиво већа од данашњег мрког медведа, био је изразити биљождер.

ПОДВОДНА КОСАЧИЦА

У Совјетском Савезу конструисана је амфибиска машина — косачица која служи за сечење подводних биљака у каналима за наводњавање. Траву уствари сече један „зрак" који има 20.000 звучних трептаја у секунду.

„Гласови" из свемира

„ОПШТЕЊЕ СА ДРУГИМ ЉУДИМА НАШЕ ГАЛАКСИЈЕ ВИШЕ НИЈЕ ХИМЕРА. — НОВИ РАДИОТЕЛЕСКОПИ ПРИМАЈУ НЕБЕСКЕ ЗВУКЕ СА УДАЉЕНОСТИ ОД 30 МИЛИЈАРДИ СВЕТЛОСНИХ ГОДИНА. — ДА ЛИ ПОРУКЕ ПОСЛАТЕ ИЗ ВАСИОНЕ ПРЕ ТРИ ХИЉАДЕ ГОДИНА ПОТИЧУ ОД РАЗУМНИХ БИЋА. — НИЈЕ ДАЛЕКО ДАН КАДА ЋЕ МЕЂУЗВЕЗДАНА ПУТОВАЊА ПОСТАТИ СТВАРНОСТ".

Велика жичана корпа радиотелескопа се окреће и у једном тренутку управља своје циновско ухо према одређеној тачки неба. Таласи из другог краја свемира ухваћени су његовом шкољком и репродуковани преко гласноговорника. Млади научник спортског изгледа Френк Дрејк пажљиво слуша и најзад узвикује:

У безмерју галаксије

— Верујем да је ово порука коју су нам послали становници неке друге планете. Извршићемо њено рашчлањавање помоћу електронског мозга.

Овај догађај није никаква уводна сцена неког романа будућности већ је узет из стварности, јер се одиграо приликом свечаног стављања у покрет новог радиотелескопа у Гринбеку, у Вирџинији. То је можда епохалан почетак ступања у везу с другим разумним бићима из свемира.

Данас наука добро зна да на Марсу, Венери и другим планетама не постоји разумни живот. Међутим, астрофизика је показала да образовање планета од облака међузвездане прашине претставља нешто сасвим природно и остварљиво. Према томе на другим планетама изгубљеним у безмерју наше галаксије, постоји 150.000 до 10 милиона незнаних „човечанстава". То су уствари друге „земље" које се окрећу око својих сунаца на отстојању сличном нашем. Оне имају и атмосферу сличну нашој па су се на њима морали појавити и слични облици сложеног живота.

Неки научници су у последње време на основу проучавања морфологије сложеног живота дошли до закључка да пет прстију, два ока и распоред осталих чула и органа код човека не претстављају никакву случајност, већ да би се свуда у свемиру у одговарајућим условима живот морао појавити у приближно истом облику! Према томе људи на Земљи су само копија људи у сазвежђу Кентаур, или коме другом систему.

Друга заблуда је почела још са Кеплером, Фламарионом и Степлдоном који су међузвездано путовање поредили са сном и сматрали га као астралну пустоловину нашег духа. Чак и 1938 године научник Степлдон је у свом делу „Творци звезда" говорио о илузијама таквог подухвата.

Моћ науке

Луник III је први непобитно доказао да се радиоталаси извесних фреквенција изванредно добро простиру кроз свемир. Са електричном снагом од свега два и по вата, што је мање од батерије једне џепне лампе, он је слао изванредно јасне поруке на Земљу са удаљености од 500.000 километара. Чувени амерички научник Џон Пирс који је транзисторима дао своје име, доказао је да снага од једног киловата може бити довољна да би се преко антене могла послати сасвим јасна порука на звезду Алфа у сазвежђу Кентаур која је од нас удаљена четири и по светлосне године.

Колика је онда моћ науке када се зна да у Корбевију у Француској постоје цеви које шаљу импулсе чија снага премаша 30.000 киловата! Опремљене добрим антенама овакве цеви би могле слати сигнале који би се чули на безбројним планетама настањеним разумним бићима. И оне су већ много пута досад послале у свемир радарске сигнале које су можда човечанства на другим планетама регистровала. Исто је тако могућно да људи из васионе већ хиљадама година упорно шаљу сигнале које је наша наука тек недавно успела да прими. Доктор Ото Струве који управља радиоопсерваторијом у Гринбеку чврсто је уверен у то. Његово мишљење деле и два истакнута физичара, професори Филип Морисон и Ђузепе Кокони са Корнел универзитета у Њујорку. Њихови радови о могућности телекомуникација са људима на другим планетама објављени су у озубиљној научној ревији, енглеском часопису „Нејчер".

Такви таласи се до данас нису могли регистровати, јер пријемници нису били усавршени. Шумови које производе тролејбуси, аутомобили, електрични бријачи, авиони, Сунце и кратки таласи који нас засипају из свемира, били су сувише јаки. Сав напор научника да издвоје сигнале послате са одређених небеских тачака били су узалудни.

Захваљујући недавним усавршавањима и употреби синтетичких рубина охлађених до апсолутне нуле ово је данас постало могућно. Сваки васионски сигнал може се издвојити из хаоса шумова. Анализом у циновском електронском мозгу може се затим утврдити да ли је у питању каква порука или случајно добијени шум. Овакво разликовање је могућно захваљујући једној новој науци — „теорији информација".

Какви се сигнали очекују...

Професори Кокони и Морисон сматрају да „разумне" сигнале треба тражити на таласним дужинама од 21 сантиметар или 1420 мегацикла. А зашто баш ту? Холандски научник Ван дер Харст је доказао да је то таласна дужина коју спонтано емитују водонични атоми који плове кроз међузвездано пространство. То је таласна дужина коју би сва разумна бића морала употребити за регулисање својих радиотелескопа.

Какве сигнале наука прво очекује од тих бића у свемиру? Можда првих 20 цифара број Пи, емитованих у тачкама. После тога могле би доћи телевизиске трансмисије. Наше савремене електронске машине би биле у стању да дешифрују те поруке и да репродукују на екрану ликове разумних бића са других планета.

Наравно, и кад би се данас дешифровале поруке, њихови пошиљаоци би били одавно мртви, јер је таласима потребно четири и по хиљаде година да би дошли са најближе звезде.

Па ипак, само једна оваква фотографија претстављала би највећи догађај у историји: доказ да нисмо сами у свемиру.

Домет највећег телескопа на свету на Монт Паломару, не прелази две милијарде светлосних година. Међутим недавно су га далеко надмашила два циновска радиотелескопа, сагра ђена у Калифорнији. Када буду пуштени у погон они ће хватати радиоталасе са небеских тела удаљених 30 милијарди светлосних година.

Један од њих је већ монтиран 400 километара далеко од Лос Анђелоса и служиће једног дана за управљање васионским бродовима. Помоћу оваквог инструмента можда ће моћи да се врати далеко у прошлост јер ћемо, посматрајући на екрану друге светове, видети слику нашег од пре више милијарди година.

ГРАД ПРОШЛОСТИ

Већина некадашњих храмова у Јапану имала је многобројне јелене који су сматрани као свете животиње. Шетали су се слободно не само около храма, већ и по граду и суседним пољима. И наравно, правили су и многоструке штете. Не само људи из околине већ и животиње, били су често жртве њихових рогова. Али, гувернер Нара, једног од најстаријих градова у центру Јапана, донео је 1671 године наредбу по којој се рогови јелена морају једном годишње сасецати да би се избегли инциденти. Ова традиција је била привремено прекинута 1860 године, али још и данас постоји у граду Нару.

„Операција" сечење рогова понавља се сваке године око 15 октобра и траје два дана, мада је изгубила свој првобитни циљ јер су јелени већ дуго времена смештени у резервате.

„Операција" почиње као родео. Сви јелени—мужјаци једног храма прикупе се у ограђеном простору где их чувар једног по једног хвата ласом. Али то није сасвим једноставан посао, јер чувар може да добије „ударац ногом".

Јелен се поставља на простирку а глава му се наслања на јастук, где му ветеринар без болова скида опасне рогове. На крају ове „церемоније" сви рогови се стављају на олтар где их будистички свештеник посвећује.

ДА СТАНЕ ДАХ...

Око 20.000 људи стекло се недавно код чувене клисуре Чедар у Самерсету да би видели смелог играча на конопцу Руди Оманковског како везаних очију корача по танком металном конопцу разапетом изнад провалије од 133 метра. Акробата није изгубио хладнокрвност чак ни када је готово на самој средини пута отскочио са конопца и узјахао га, затим се поставио на колена, усправио и наставио да иде. За 21 минут прешао је вртоглави пут од 300 метара.

ЖИВОТ НА ДРУГИМ ПЛАНЕТАМА

Лансирање „Муње" поново је покренуло научнике на дискусије о могућностима живота на другим планетама. Продирање сателита у васиону, циновски радиотелескопи и велики напредак електронике омогућују науци да са више тачности и сигурности предвиђа живот на другим планетама у Сунчевом систему.

Совјетски научник Владимир Алпатов који је вршио обимна и дуга изучавања, мисли да живот на Месецу морамо да схватимо другојачије него овај на Земљи. Пре свега он разликује активни живот од пасивног, живот у стању енергетског метаболизма какав је на Земљи, од неке врсте латентног живота какав можда постоји на Месецу.

Човек покушава да створи вештачке услове за живот налик условима на Месецу и неким другим планетама. Помоћу опита је утврђено да поједине врсте бактерије могу да остану живе и на температури од 271,88 степени испод нуле, исто као и неки црвићи на —240, а када су их поново вратили у нормалне услове у топао и влажан ваздух, они су поново оживели.

Други елеменат о коме морамо да водимо рачуна јесте притисак. Совјетским научницима-океанографима је пошло за руком да открију бића која су живела на дубини од 10.000 метара, што значи под притиском од хиљаду атмосфера. Поред овога они су пронашли жива бића и у петролејским изворима на дубини од хиљаду метара, а опитима у лабораторијама је установљено да плесни опстају и под притиском од 8.000 атмосфера.

Када човек доспе на висину од 7.000 метара губи свест и потребни су му уређаји за дисање. Птица кондор пак може да узлети до 8.848 метара, колико су високи Хималаји, а да не добије несвестицу. На 8.200 метара научници су открили бубе. У лабораторијама су извршили експерименте са размножавањем мува под притиском од 25 милиметара живиног стуба. На висини од 33.000 метара нађене су бактерије, а донете на Земљу оне су показале способност да поново нормално живе. На висини од 6.200 метара расте планинско цвеће.

На основу ових и сличних података совјетски научници су дошли до закључка: неки организми могу се прилагодити најразличитијим условима живота — до 120 степени изнад нуле и све до 273 степена испод нуле. Исто тако од 0,5 па до 1.000 атмосфера. Код понеких бића ове границе се померају и даље.

За више развијена бића дошло се кроз лабораториске и практичне огледе до следећег закључка: разне врсте буба могу да издрже до 80 степени изнад нуле и до 50 степени испод нуле и од 0,1 до 520 атмосфера. Биљке могу да опстану на температурама од минус 65 степени до плус 80 степени и под притиском од 0,4 до једне атмосфере. Сисари се одржавају на минус 65 до плус 50 степени, односно од 0,5 до 3 атмосфере притиска.

Због овога се сматра, да и на другим планетама постоје могућности за живот, бар што се тиче температуре и притиска, па је вероватно да се на извесним планетама ближе Земљи налазе неки примерци флоре и фауне као што су лишајеви, алге, односно разне плесни.

Други совјетски научник професор Јерузалимски прилази проблему живота на другим планетама са другог становишта.

На разним термалним изворима — каже он — откривене су алге и једноћеличне бактерије које није уништила ни температура од сто степени изнад нуле. То доказује да организми могу да поднесу и овако високе температуре. Прошле године, трећег новембра, фотографисана је ерупција вулкана на Месецу.

Температура на Месецу је између 120 степени изнад нуле и 150 степени испод нуле. Ово варирање је углавном на површини Месеца, док је у његовој унутрашњости она устаљенија.

Научник Александар Марков је дошао до закључка да постоје подручја на Месецу са одређеном количином влаге и угљендиоксида. Из овога можемо да изведемо закључак да постоје и услови за живот, јер један од основних елемената живота на Земљи је угљендиоксид из кога под одређеним условима може да се издвоји кисеоник, такође један од основних елемената за живот. На Земљи постоје бића којима је као услов за живот потребан силицијум а такође и биће chemoatoorophus који се храни на тај начин што оксидира минерале и соли грожђа. Према томе, и на Месецу могу да постоје бића која би живела од угљендиоксида.

За постојање живота на другим планетама се користи и фотосинтеза, а сунчеви зраци који је омогућују, осветљавају и Месец. Према томе, због чега онда тамо не може да буде живих бића. Ову тезу заступа совјетски астроботаничар Тихонов.

— Убеђен сам, — тврди он, — да на ивицама вулканског гротла Платон на Месецу постоје примерци не само флоре него и фауне.

Животни услови на Земљи веома су слични условима на Месецу, — верује он. Температура која влада на подручју Ојмјаком у СССР сасвим је слична оној на Марсу, а у овом подручју Сибира постоји 200 врста растиња.

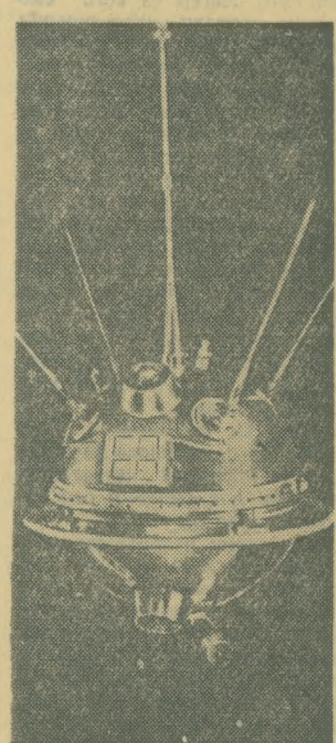

Претпоставке о постојању живота на другим планетама имају реалну подлогу. Када човек доспе на Месец и пошаље ракете на Марс, Венеру и друге планете утврдиће се колико су ове претпоставке тачне.

АФРИЧКЕ МАСКЕ

Шетајући се дворанама музеја, радо посматрамо маске примитивних народа. Привлачне су зато што су чудновате и наше допадање обично изражавамо речима: „лепо“, „занимљиво“ и „необично“. Али то није довољно. Да би се оценила вредност ових музејских дела, потребно је између осталог, знати и то за кога су и зашто била направљена.

Младић Бомбаја

Афричка маска је најчешће религиозног карактера и начињена је са тачно одређеном сврхом и за одређени дан у

ОБИЧНА МАСКА ИЗ ОБЛАСТИ ЛОАНГА, У БЕЛГИСКОМ КОНГУ

животу племенске заједнице. Урођеник, који прави маску, не намерава да створи „уметничко дело“, нити себе сматра „уметником“, јер он и не зна да постоје уметност и уметници. Услови под којима се праве афричке маске сасвим су различити од оних на које смо навикли.

Ево једног примера. Почетком овог столећа, у народу Јоруба, у Нигерији, постојао је један младић Бамбоја, чије су маске у дрвету претстављале ремекдела своје врсте. Да би створиле генерацију његових ученика колонијалне власти су у истом месту отвориле школу са младим урођеником као наставником. Међутим, догодило се нешто неочекивано. Нова Бамбојина дела нису имала некадашњу вредност, а ни од његових ђака нису постали уметници. Због чега је дошао неуспех? Бамбоја, који није више радио за своје племе и своје село, који није пред собом имао некадашњи циљ и намену предмета био је неспособан да у маску унесе живот и дух, већ само хладну технику.

Израда истинске афричке маске претставља читав обред како за творца тако и за целу заједницу.

Енглески истраживач и стручњак за маске примитивних народа, Л. Андервуда, пише о томе:

„Шума у којој расте дрвеће од кога се израђују маске, за урођенике је место живота у коме владају духови достојни сваког поштовања. Човек је део тог живог света. Зато, ако би неко посекао дрво не водећи рачуна о одређеној церемонији која треба да умилостиви духове, они би се јако увредили. Пре сече, прво се тражи дозвола од мага, а он тражи милост, моли шумске духове и објашњава зашто им је стабло потребно. Пошто се дозвола добије, вајар мора да употреби само освећене алатке које ничем другом не служе до изради маски. Најзад, пре почетка стварања лика неког доброг или злог духа, вајар пролази кроз чистилиште, које може да траје по више дана. Тек пошто се тако психолошки припреми, он у некој врсти грозничавог узбуђења започиње рад.“

И сама израда маске врши се према прописима који се не смеју заобићи. Један службеник Британског музеја у Лондону донео је једном урођеничком вајару у Африци неколико гредица, с молбом да од њих начини маске. Кад је овај израдио прву маску до половине, Енглез га је замолио да почне другу а прву касније заврши, али урођеник није хтео да га послуша. За њега и све његове земљаке, вајање је исто што и живот. Ни једно ни друго не могу се прекинути па наставити. Сем тога сваки период рада на скулптури мора да се прослави малим ритуалом као што се прослављају разни значајни догађаји у животу једног човека.

Улога маске у животу

За онога ко маску прави, она није сама себи циљ; она се прави да одигра одређену улогу у одређеном тренутку. Прави се за специјалан дан у години и кад тај дан, тај празник прође, она се ставља на страну и нема никакву вредност све до наредне године. Пошто је „дух“ више не насељава, маска се чак може бацити, разлупати, али ако се сачува до идућег празника она има своју пуну религиозну вредност.

Живот примитивне афричке заједнице бележи се од празника до празника. Другим речима, збир маски једног племена или народа у току године у неку руку је симболични претставник њиховог духовног живота.

Француски етнолог Марсел Гриол изнео је 1938 године документовану студију о улози маски у животу једног народа у Горњој Волти. Један од тамошњих народа зове се Балони. Ту област они су населили релативно скоро, пре 500 година. Они живе на хиљаду километара од границе Гвинеје и Сенегала и мада су примили многе утицаје околних народа, у погледу обичаја остали су конзервативни, чувају их већ много столећа. Балони су мајушан народ. Живе у свега двадесетак села и нема их више од 6.000 до 7.000 али имају празника и маски на претек.

За Балоне су и данас празнични ритуали, који се спроводе преко целе године, нешто најважније у животу народа. Постоје маске за припрему и извођење сетве, за жетву, бербу и риболов; да се умилостиве духови и смире опаке животиње; имају маске за мушкарце, за жене, децу и старце; за дневни или ноћни ритуал, према добу године и разним месецима. Само у једном селу малог народа Балони, приликом једне свечаности може се појавити до 15 врсти маски. Јер, као у позоришном комаду, тако и при религиозним церемонијама, глумцима нису додељене улоге истог значаја.

Зато кад наиђемо на афричку маску у неком музеју, не треба да је гледамо са површном радозналошћу. Да бисмо је проценили као уметничко дело, морамо да се унесемо у њену намену. Тек пошто утврдимо у којој је мери она достигла свој циљ, моћи ћемо да проценимо уметност њеног творца.

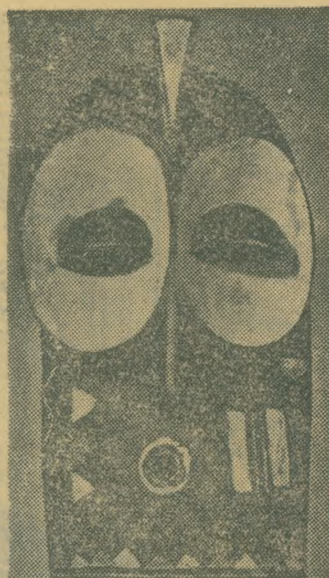

ВРЛО СТИЛИЗОВАНА МАСКА ИЗ БЕЛГИСКОГ КОНГА ЧИЈА ЈЕ ЖИВОПИСНОСТ ПОСТИГНУТА УПОТРЕБОМ КОНТРАСТНИХ БОЈА.

ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

ПО МОТИВИМА ИЗ НАРОДНИХ ПРИПОВЕДАКА

У ДВА ЗЛАТНА КАВЕЗА У ЧАРДАКУ НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ МИЛОШ ЈЕ НАШАО ДВА НЕПОЗНАТА ВИТЕЗА

ОВДЕ НЕМА КЉУЧЕВА... МОРА ДА ИХ ЈЕ ДИВ „ОДНЕО“ СА СОБОМ... АЛИ ЈА ИМАМ ОНЕ КАЛАУЗЕ ИЗ ДВОРЦА!

1

2

ВИТЕЖЕ, ДУГУЈЕМО ТИ ВЕЧИТУ ЗАХВАЛНОСТ...

СПАСАО СИ НАС РОПСТВА У КОМЕ БИСМО, МОЖДА, ОСТАЛИ ДО КРАЈА ЖИВОТА!

А КО СТЕ ВИ?

ЈА САМ ИЗ ДАЛЕКЕ ЗЕМЉЕ... ПУТУЈУЋИ ПО СВЕТУ, НАИШАО САМ ПРЕ ТРИ ГОДИНЕ ОВАМО... ДИВ МЕ ЈЕ УХВАТИО НА СПАВАЊУ...

МОЈ ДВОРАЦ СЕ НАЛАЗИ ТАМО ГДЕ СУНЦЕ ЗАЛАЗИ... У МОЈОЈ ЗЕМЉИ СУ МОРЕ И НЕБО ВЕЧИТО ПЛАВИ... ПОВУКЛА МЕ У СВЕТ ЖУДЊА ЗА ПУСТОЛОВИНАМА... НАИШАО САМ НА ДИВА...

3

4

ВЕЛИТЕ ДА СТЕ ВИ ОВДЕ ЈЕДИНИ СУЖЊИ У ДВОРЦУ?... НИШТА НАС, ДАКЛЕ, НЕ ЗАДРЖАВА ОВДЕ... ВРАТИМО СЕ НА ЗЕМЉУ!...

НЕ!... ЗАРОБЉЕНИКА ВИШЕ НЕМА. АЛИ ПОСТОЈИ ЈЕДНА СОБА ПУНА ДРАГОГ КАМЕЊА... НЕЋЕМО, ВАЉДА, ОСТАВИТИ ТО БЛАГО...

5

ЕВО, ТО ЈЕ УЛАЗ У РИЗНИЦУ

ПОКРЕТНА СКЕЛА ЗА ПАРКИРАЊЕ

Постоји још један нови начин за паркирање аутомобила. На једном малом простору у Келну подигнута је скела за паркирање двадесет аутомобила на простору где би дванаест били стешњени. Кад аутомобил стане на најнижу платформу она се подигне помоћу конвејера.

СВЕ УЈЕДНО

На тропским Сејшелским Острвима у Индиском Океану под се глача кокосовим орасима. Онај ко глача под стане босоног на полутку ораха и клиза се по поду. Из ораха излази довољно уља да под добије веома леп сјај.

„НЕМАН“ КОЈА ГОВОРИ

Француски рибарски бродић "Мон рев" безбрижно је једрио по мирном мору. Одједном је нешто стало да вуче брод уназад. Запрепашћени рибари су помислили да је нека морска неман упала у њихову мрежу. Не двоумећи се пресекли су конопце и брод је стао. А тада, на њихово још веће изненађење из воде се помолио командни мост подморнице упетљан у мрежу. Капетан је замолио да његову подморницу ослободе мреже и "неман" је затим поново заронила, а рибари одахнули.

ПОБЕДИЛА...

Инспектор женске полиције у Бечу Ана Кајиц, учествовала је у такмичењу аустриских чиновника у гађању пиштољем. Победила је свих 25 мушких конкурената. Тако је пехар министарства унутрашњих послова Аустрије освојила једна жена.

»ВЕЧНЕ« ВАТРЕ

Ватре у кухињама неких домова у северној Ирској горе без прекида већ 200 година. „Пит“ или „терф“ Ирци називају неку врсту угља која се користи као гориво за та огњишта. Његове богате наслаге покривају велики део северне Ирске и то од двадесетак сантиметара дебљине до око 125 метара.

ЏИНОВСКИ АНАНАС

Да бих видео како цвета највећа од свих биљки на свету, џиновски предак ананаса са Анда, прелетео сам готово 10.000 километара од Флориде до срца Боливије. Овде, високо у Андима, на три километра изнад морске површине, нашао сам биљку фантастичних пропорција.

Када нестручњак говори о биљкама он вероватно има на уму неке као што су мајчина душица, слачица или мажурана. Ботанички, међутим, биљке су класиране као растиње које производи семе а нема дрвену структуру као дрвеће и жбуње.

Пуја са Анда се величанствено уздиже као неки обелиск, са кореном у стени и са врхом у облацима. Зар се може, сем у сновима, да нађе биљка висока преко десет метара? Сама цветна стабљика висока је неких седам метара, са обимом од око 2,5 метра. Мој мозак једва је прихватио оно што је око видело и камера регистровала.

Када џиновска пуја цвета, она и умире

Моје претходно знање о puya raimondii састојало се само од података из уџбеника ботанике и фотографије из 1911 године коју је донео један немачки научни часопис. Одавно сам желео да лично одем на лице места и сам видим ову реткост природе. Најзад, давнашњи сан ми се остварио.

Свој пут сам ускладио с временом цветања једног живог примерка у пространој области, много километара удаљеној од три друге познате групе ове биљке: једне у Боливији и две у Перуу.

У области Кочабамбе нико се не сећа да је икад видео пују у цвету, што је уствари „лабудова песма“ ове биљке. Њен стубасти цвет, први и једини у животу, уздиже се десетак метара али само када биљка достигне свој врхунац зашта јој је потребно готово 150 година.

Три дана по доласку у Боливију спремали смо се за тај незаборавни пут у Куесту де Хуакакуи. Рано изјутра 13 новембра пошли смо доктор Кординас и ја са тројицом помагача из Кочабамбе.

Доктор Кардинас, истакнути ботаничар у Боливији, изврсно познаје високе Анде, њене биљке и њене становнике шпанско-индијанског порекла. Пошто и сам има мало индијанске крви, он говори језик Квечуа Индијанаца, поред неколико других. Пре него што је изабран за претседника универзитета у Кочабамби студирао је у Кембриџу, у Енглеској.

Успут, док још нисмо стигли на лице места, високо у планинама Хуакакуи, свратили смо у једно село и замолили ватрогасну чету да нам позајми најдуже мердевине да бисмо се попели до биљке.

На читаве миље уоколо није се ништа видело осим стена и заравни, без икакве вегетације па смо се чудили како у овом кршу џиновска биљка може да израсте. А онда, сасвим изненада, појавила се наша пуја у свој својој лепоти и висини — од 12 метара.

Са ње су опадале мале крилaсте семенке још читав век пре мог рођења. Била је стара 160 година, али се дуго времена успешно одупирала јаким ветровима, одроњавању стена, разређеном ваздуху и ужареном сунцу. По нагорелом стаблу могло се видети да су Индијанци безброј пута ложили ватру поред ње, али јој ни то није нашкодило. Стајала је као неки усамљени горостас на огромном оголелом пространству.

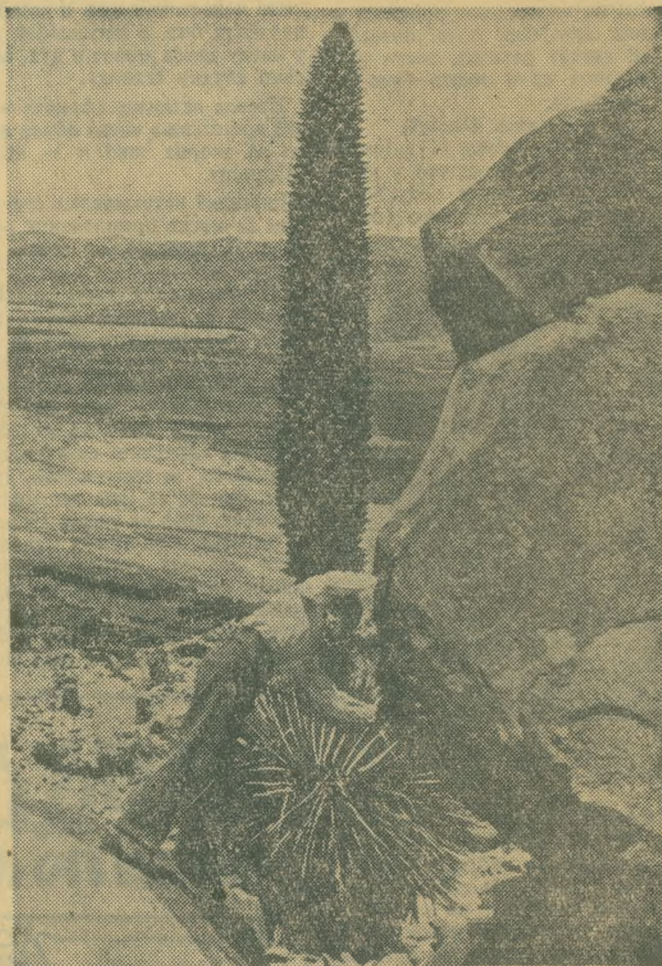

ЏИНОВСКА ПУЈА НА АНДИМА — ВИСОКА 12 МЕТАРА

Осећао сам се ништавним испод овог готово двостолећног џина, али и веома поносан што сам имао част да будем први човек у свету који га је снимио у боји и да на филмску траку пренесем овог мамута међу биљкама у периоду цветања, а истовремено, и његовог умирања. (Из написа ботаничара Малфорда Б. Фостера).

ГОДИНА МЛАДИХ ПРИРОДЊАКА

СВУДА ЗАБОДЕ НОС...

Мала група истраживача пробијала се кроз густу борову шуму на планини Хуачука у јужној Аризони, кад се изненада зачуо неки жубор. Звучао је као пљескање крупних кишних капи, али небо је било плаво и сунце се пробијало кроз борове гране. Људи су се зачуђено згледали јер је жубор постајао све јачи. Наједном, с грана су почеле да скачу мале животиње какве нијелан од истраживача никад раније није видео. Не обраћајући ни најмању пажњу на људе који су их посматрали отворених уста, животиње су мирно прошле крај њих и нестале у шуми.

Касније, истраживачи су дознали да су се срели с чопором носоња, животиња које би с правом могле да носе титулу кловнова животињског царства. Из даљине носоња потсећа на ракуна. Али, тај утисак се губи кад се животиња приближи и кад се угледа њен „нос“ који је уствари нека средина између њушке свиње и мравоједа. Додајте свему томе кратак врат, тело издужено и спљоштено на боковима, реп као у мајмуна, смешно мале уши и трапав ход медведа. Уствари он и спада у мале медведе.

Своје име носоња (на латинском „nasua“) ова животиња није добила само због облика њушке. Јер, он је не само носоња, већ и право радознало њушкало. Њега све занима и он свуда мора да забоде свој веома покретљив нос. Иако савитљив као гумено црево, носоњин нос је јак као рука одраслог човека и он њиме може да одгурне и преврне чак и већи камен. Апетит му је готово незајажљив; храни се инсектима, плодовима, корењем, гуштеровима, а нарочито воли птичја јаја. Уз дрво се пење с лакоћом и грацијом балерине, али је зато, кад силази комичан и неспретан као циркуски кловн. На земљи се креће весело-немарно као човек после попијене чашице вина. Тај његов немаран ход често превари веће животиње-месождере, јер носоња због њега изгледа као лак и сигуран плен. Али, он се зачас претвара у оличење беса: изврнувши се на леђа, непријатеља дочекује жестоким ударцима својих шапа које су наоружане канџама оштрим као бријач.

О „приватном животу“ носоња доскора се није знало готово ништа. Френ Чемпен, некадашњи кустос америчког природословног музеја који је проучавао живот носоња у слободи пише о њима:

„Већи део године мужјаци живе сами, док женку прате пет до шест младих, и то све до почетка лета кад се оснива нова породица. Мужјаци тада због женки често воде огорчену борбу из које као победници, природно, излазе млађи и јачи“.

Носоња је иначе, једна од најдоброћуднијих животиња на свету. Необично је чист и темељно се умива и глади после сваког обеда. Лако се припитомљава, тако да би човек помислио да је рођен за домаћу животињу. Ако га занемарите, опомену́ће вас жалосним цвиљењем. Једина мана му је његова радозналост. Чим га унесете у кућу он ће почети да испитује сваку стварчицу и неће се смирити док не види све. Завириће чак и на највишу полицу, макар због тога морао да се вере уз завесу.

Али, кад једном задовољи своју страст за њушкањем, спреман је да забавља свог господара. Јер, носоња је рођени кловн који ће дати све од себе да би забавио укућане. Узмимо, например, његову „претставу“ ходања по конопцу. Као прави циркуски вештак, он као од шале корача по њему. Али он се никад неће задовољити тиме да једноставно пређе с једног краја ужета на други. Служећи се репом као штапом за балансирање, он се тетура, мада може право да иде, посрће, само што не падне, поново се усправља и тако све док не пређе на другу страну. Можете бити сигурни да је све то „претстава“. Носоња као да осећа да је то смешно па се, слично добром глумцу труди да буде што забавнији.

Како су постала ИМЕНА

Западна земља

Ирци називају своје острво Ерин што значи западна (земља). Отуда и име

ИРСКЕ

острва са површином од 84.000 $км^2$. Његов већи део (70.287 $км^2$) припада истоименој републици која има 2,9 милиона становника, док мањи део острва припада Уједињеној Краљевини Велике Британије и Северне Ирске.

Река Пловка

Кроз Шпанију и Португалију протиче река

ГВАДИЈАНА

дугачка 820 км. У горњем току она често понире — „рони као пловка“ — па јој отуда и име: шпански гуади (од арапског wadi — сува долина) — река и анаде — пловка, дакле „Река пловка“.

ИЛИ-КУЧ

Срединомм деветнаестог века живео је у Метохији један чудни народни јунак, савременик Марка Миљанова. Подвиге „Или-Куч и Марк-Миљана” — опевали су тада становници Метохије и Северне Арбаније, Арбанаси као и Срби.

Озлоглашене буљубаше

Илија је био родом из Куча из села Кржање, одакле је, још као дете од десет година, прешао са својим родитељима у Метохију, где су — у Витомирици — радили под наполицом на беговском имању. А у то доба српски живаљ под турском влашћу био је страшно угрожен самовољом зулумћара и одметника, који су организовали пљачку, отмице и убиства. На челу силеџија били су нарочито озлоглашене буљубаше: Сулејман Камиш, Сулејман Госка и Сулејман Кока. Та три Сулејмана били су главни организатори насиља, и нападали су не само голоруку рају него и Турке, а своје злочине прикривали тиме: што су за све оптуживали српске хајдуке и њихове јатаке. На челу хајдука стајао је Рако Ђурић из села Рудника, коме је пришао и легендарни младић Или-Куч, како су га Арбанаси назвали, певајући песме о њему.

Запојен традицијама својих предака, а мржњом против непријатељског насиља, Илија је, још као дете, показивао необичну смелост. Кад је имао дванаест година, прочуло се да је његова пушка у планини растерала Турке, зато што му нису дали да се огреје. Омиљен код Арбанаса и Срба, он је све више био омрзнут од турских зулумћара који су у њему гледали опасно „ђаурско семе”. Мржња између њега и Суљ-Камишових људи претворила се брзо у закрвављеност у којој су, више од двадесет година, падале зликовачке главе од руке овог необичног јунака.

Иако их је било свега пет

Илији је било 16 година кад је, једног дана, убио вука. Како су Турци хтели да му га уграбе, он ступи с њима у борбу и тако убије Суљ-Камишова брата и сестрића. Знајући да ће обесни Суљ-Камиш пожелети крваву освету он истe вечери, сам запали своју кућу. Родитељи његови склоне се код својих пријатеља, а он одбегне арамбаши Раку.

Отада настаје необична борба између турских буљубаша с једне и српских хајдука с друге стране. Турци су, гонећи Рака и Илију, сматрали Дечане као хајдучко склониште и тражили од калуђера да им издаду ову двојицу. Међутим, обојица су поручили Турцима: да ће им сами доћи, а усто још и претили: за свако украдено бравче пашће зулумћарска глава.

Ово Суљ-Камиш није могао да издржи па организује потеру. Пронашао је да се Рако и Илија налазе у шуми изнад манастира Дечана, па са својим делијама, и уз помоћ ловачких паса, започне опкољавање. Али хајдуци, иако их је било свега пет, дочекају их из заседе: Суљ-Камишу Илија посече главу и тако натерају Турке у бекство.

Нешто слично одиграло се и са Сулејман-Госком, који је ударао на катуне, пленио Србима овце, говеда, коње, и заробљавао и злостављао чобане. Њега су Илија и Рако убили на самом његовом катуну. А Арбанаси су се радовали освети и силеџиско турско безвлашће исмевали у својим песмама:

„Турци краду цареву мирију,
а све криве Рака и Илију...”

Помаже му читав народ

Али турској борби против Рака и Илије поможе, једнога дана, несрећа која њих двојицу задеси у планини. У намери да пређу на црногорску страну и створе везу са Марком Миљановим, они у Руговој, западну у страховиту снежну олују. У огромном снегу беспомоћно су се смрзавали дан и ноћ. У очајању дошли су до неких овчарских колиба и приказали се као залутали ловци. Међутим, један од чобана препозна чувене хајдуке и тајно достави Турцима у Пећи. Сулејман-Кокини људи су одмах дошли по богати плен: Рако је болестан од запаљења плућа, лежао поред ватре, а Илија помагао чобанима да донесу овцама сено.

— Дај оружје, арамбаша Рако! — узвикнули су Турци.

— Арамбаша своје оружје овако предаје — рекао је он, и лежећи наперио пушку и убио једнога од њих, а остали убију њега.

Ухватили су и Илију, па са отсеченом Раковом главом коју су носили на коцу, везаног га спровели за Пећ. Мучењу Или-Куча тешко је наћи равна у историји. Сулејман-Кока је ишао од места до места да прикаже и Турцима и раји отсечену главу Рака Ђурића и ухваћеног, везаног Или-Куча.

Последње и главно место његовог мучења био је Призрен. Ту су, на средини вароши, припремљене справе. Разапет на коцима, хајдук је окретан између две ватре: стављали су му врела јаја испод пазуха, забадали му клинце испод ноката, и лучеве цепке које су палили и које су догоревале на врховима протију. Тражили су да Илија ода своје јатаке и људе који су му помагали, а он им је одговарао:

— Помаже ми читав народ, сви осим ових разбојника који ме муче.

Поново у горама

Пркосни одговори су одушевљавали присутне људе, нарочито Арбанасе, који су певали у славу Или-Куча. Бесан због овога, Сулејман-Кока је постајао све свирепији не само према Илији него и према мртвој глави његовог друга арамбаше Рака премештајући је с једног коца на други. Гледао то Илија, па рекао:

— Чувај ми Ракову главу, Сулејман-Кока, па ћу и ја твоју чуват кад ти је будем на колац натицао.

— Ха, ха! — смејао се Турчин — ти и мртав тртљаш и набрецаш! Долази и твој крај! После петодневног мучења затворили су га у призренску тврђаву.

У тамници је Или-Куч остао четири године. Једном је покушао да побегне, и ноћу скочио са градског бедема. У паду је сломио ногу и, помоћу неког стражара, Арбанаса, вратио се у тамницу, где је сам ногу превијао и лечио.

После четворогодишњег тамновања он је једног дана пуштен, тајном интервенцијом пољског књижевника Михаља Чајковског, који је био прешао у ислам и постао Садик-паша.

Не знајући како је ослобођен Или-Куч се поново нашао у горама старе Србије. Мада је био измрцварен и сав у ранама, он је још шест година крстарио по Метохији, већином сам, тражећи свог најстрашнијег крвника Суљ-Коку. Најзад је и њега нашао. Путем између Ђаковице и Дечана јездио је Сулејман-Кока на свом зекану, а из шуме изишао пред њега Илија.

— Стој, Сулејман-Кока! — викнуо је и ухватио му коња за узду.

— Ха!... Илија, не дођоше ти главе ни муке ни тамница, али ће то учинити моја ћошеима!...

Укрштене су одмах ватрене цеви и планулe... Сулејман се повео с коња и пао, а Или-Куч му пришао са исуканим ханџаром:

— Не брини, Сулејман-Кока ја ћу чувати твоју главу ка што си ти Ракову!

Одрубио му је главу и натакао на колац поред пута: узео му пушку-ћошеиму и коња и умакао у шуму.

Овај чудни јунак и мученик био је необично пажљив према потлаченима. Кад је, после изласка из тамнице, дошао на празна кућишта свога и Ракова дома, где је од породице остао само Раков мали син Дмитар, он га је превео у Васојевиће да се тамо школује и да постане народни учитељ...

А после 26 година невероватних мука и борбе за слободу народа, Или-Куч се најзад опростио са земљом свог и народног страдања, и вратио се у своје родно место. Као стар и немоћан најмио се код својих рођака да им чува овце. Но, тад му је пришао у помоћ Марко Миљанов. Позвао га к себи, и тако је легендарни хајдук остао код легендарног кучког војводе све до боја на Новшићима, где је, са револвером у руци, јурнуо у Турке и погинуо.

НЕКАД И САД...

Зашто је саграђена Ајфелова кула? У 19 веку одржавани су многи светски сајмови и за сваки се понешто нарочито подигло да би му се дало изванредно обележје. Ајфелова кула је подигнута 1889 године за сајам који је одржан те године. Сву од гвожђа, високу 323 метра, кулу је подигао познати француски инжењер Густав Ајфел. Сада се углавном користи као станице за метеоролошка осматрања и бежичну телеграфију, а уз то је и атракција за многе туристе из свих земаља света.

ПОДЈЕДНАКО...

Чудно је али истинито да је богати базен реке Амазона мање насељен него Сахара. Највлажнији и најсувљи делови света готово су подједнако насељени, односно ненасељени. Тако, веома богато земљиште крај Амазана има просечно само једног становника на једну квадратну миљу — нешто мање него што износи проценат насељености у Сахари.

НИГДЕ ИХ НЕМА

Сада се ни у једном зоолошком врту не налази ниједан примерак кваге. Последњи јужноафрички четвороножац ове врсте, сродан коњу и зебри, изумро је 16 јула 1872 године у лондонском зоолошком врту. Некада су кваге лутале у чопорима, али су их Бури немилосрдно таманили због меса док најзад нису потпуно истребљене.

УВЕРЕН ЈЕ

Пикаров рекорд од 900 метара под морем, потучен је пре шест година. У фебруару 1954 године један батискаф који је израдила француска морнарица спустио се на дубину од 4.050 метара. Његов командант је изјавио да би се у истом батискафу могао спустити и на дно Тихог Океана и то где је најдубљи — у Минданао Теснацу код Филипина.

НЕОБИЧНО ОРУЖЈЕ

Врста крабе „боксер” (Lybia tesselata) која живи у водама Хаваја, носи по једну живу анемону (морску сасу) у сваком штипку (клештима). Када се појави непријатељ, краба се брани својим отровним „рукавицама” — анемонама. Ако непријатељ буде смртно „ожежен” — краба га поједе, али поштено подељен са својим помагачем — анемоном.

Снежна планина

Келти су дали име највишем врху у Великој Британији

БЕН НЕВИС

који је висок 1.343 м. Познат је још и као један од највлажнијих планинских врхова у Европи, јер добија годишње просечно 4.084 мм падавина. Келтски Бен Невис значи Снежна Планина.

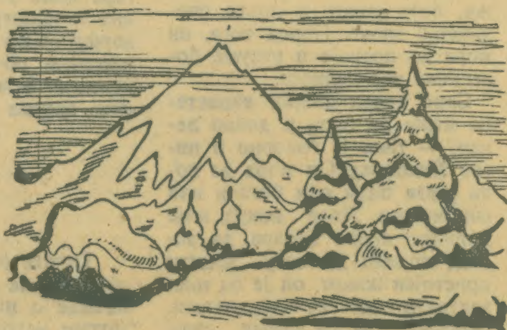

Врло широка (река)

Највећа река југозападне Азије

ЕУФРАТ

дугачка је 2.700 километара. Извире у Турској а улива се у Персиски Залив под именом Шат-ел-Араб, пошто се претходно споји са Тигром. У горњем току је Еуфрат пун брзака а у доњем је плован. Његове воде служе и за наводњавање поља. Име му је врло старо и претпоставља се да значи „Врло широка” (река).

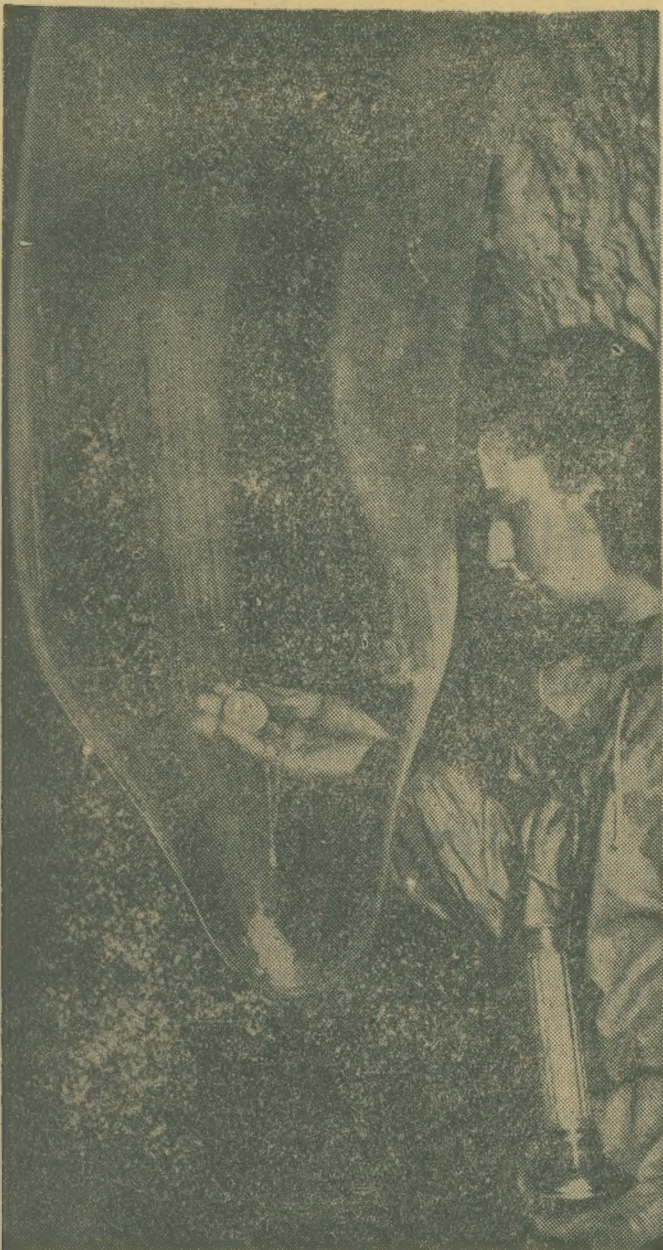

КАО СОЧИВО

Француски спелеолози су открили високо у Пиринејима залеђене подводне реке и неиспитане пећине. У једној од њих нашли су, поред осталог, прави кристални камен који им је послужио као увеличавајуће стакло. Потпуно провидни сталактит знатно је увећао руку и часовник француске истраживачице.

АЛИ СЕ ПРЕВАРИО

Енглеска општина Бирлингтон прославила је 60 година свог постојања. Сеоски берберин Џ. Томсон хтео је са своје стране да допринесе прослави и објавио да ће сваког мештанина обријати по цени од пре 60 година, тојест за један пени колико се плаћало кад је село основано. Поставио је једини услов — да муштерија плати пенијем из 1899 године. Био је убеђен да ће још веома мало њих имати ту стару пару, али се преварио. У току три сата појавило се 35 људи са пенијем из 1899 године. Томсон још никад није толико радио, а тако мало зарадио!

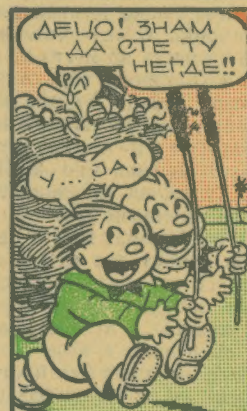

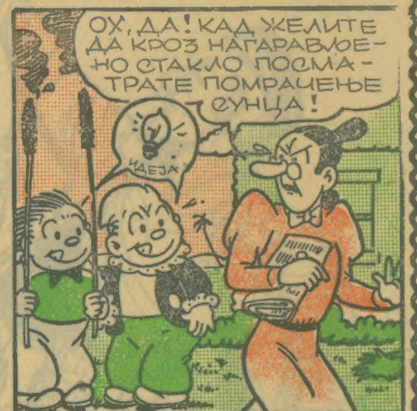

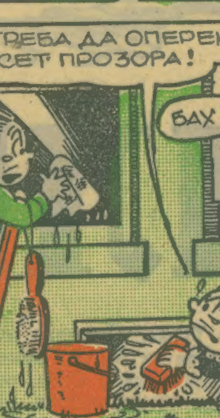

Медицина кроз векове

ЧОВЕК ЈЕ ДЕО СВЕТА У КОМЕ ЖИВИ

Медицинска наука у Грчкој у 6 веку пре наше ере могла би се упоредити с пејзажом посматраним с највишег врха неке планине у освит магловитог дана. У почетку се једва назиру остали планински висови, а затим се магла постепено разилази и онда већ може да се види далеко унаоколо, дубоко доле у долине, мада се ту још ковитлају бела повесма. Јонски медико-филозофи су први разгонили маглу и унели светлост у грчку медицинску науку проглашујући да се читав свемир управља према одређеним законима и да се они могу применити и на човечје тело.

Питагора је био најоригиналнији међу јонским филозофима. Према његовој теорији бројеви су владајући принцип свемира. Тако се звезде крећу по небеском своду на утврђеним раздаљинама и њихова хармонија одговара тонским интервалима једне музичке скале. Људско тело такође је уређено према музичко-математичким правилима и болестан човек уствари је пореметио устаљени склад са самим собом и свемиром. Све што у таквом случају лекар треба да учини јесте да га поново „наштимује". Сама болест развија се као аритметичка прогресија и на основу овог Питагориног схватања, Хипократ је касније развио своју теорију о „критичним данима" за све болести.

Демокритово (460—365 пре наше ере) схватање човека и свемира сложеније је и динамичније. Он је веровао да је свет састављен од атома и да се све што се догађа може приписати прегруписавању ових невидљивих и неразоривих честица. Епикур (342—270 п. н. е.) је ову његову теорију применио на медицину. По њему

је људско тело састављено од атома и пора — простора између атома. Човек је здрав док се атоми крећу: поремећај у том кретању значи болест, нарочито ако до њега дође у танком цреву. Дужност лекара је, према томе, да одржава поре чистим, а атоме у покрету.

Хипократ, отац медицине како га називају, сматра да се вештина лечења састоји од три главна чиниоца: болести, болесника и лекара. Данас се то сматра разумљивим само по себи, али не треба заборавити да се пре Хипократа на болест гледало као на казну богова, да је лекар само заступник тих истих богова, а да болесник може оздравити искључиво помоћу вере. За Хипократа, међутим, болест је природан процес који се одвија по логичним законима као чинови у грчкој трагедији. Сваки болесник је посебна личност чији организам реагује на болест на свој особен начин.

Силенус је пре спавања појео мало сира и сутрадан се пробудио болестан. Његовом пријатељу Проклопсу, који је појео исто толико тог истог сира, није било ништа. Пошто је сир имао различито дејство на двојицу пријатеља, Хипократ закључује да је Силенус човек болестан, а не његов стомак. Утврдио је да је Силенус провео напоран дан у гимназијуму. Био је уморан и прегрејан кад је узео сир. Значи, за његову болест није крив само сир, већ његово опште стање. У болести, нема ничег „светог" ни тајанственог. Хипократ је проучавао и бележио критичне знакове и ступњеве сваке болести да би утврдио правила на основу којих би лекар могао да зна шта да очекује и шта да учини у правом тренутку.

Код Хипократа огромну улогу игра „зацељујућа снага природе". Наиме, природа ствара одговарајуће противмере помажући човековом телу да се бори с болешћу. Лекарева је дужност, дакле, да ослободи и ојача човекове унутрашње снаге: он је помагач природе, а не њен господар.

Да би помогао природи, доктор мора да позна је болест, њен ток и могућни исход. Јасну слику о обољењу добиће ако ослушне рад болесникових плућа, контролише његово дисање, боју урине и друге спољашње знаке. Поред тога, он мора да познаје и разуме болесника као личност.

Само човек доброг карактера може да буде и добар лекар, — тако је говорио и писао Хипократ. Он мора да воли људе били они богати или сиромашни. Мада никад није порицао право лекара да зараде толико да могу водити пристојан живот, он је од њих захтевао да су племенити, скромни, „да се према свим часним људима понашају пријатељски и срдачно".

САВРЕМЕНА СТАРА ПРИЧА

Часопис који издаје Светска здравствена организација у Женеви, објавио је недавно једну стару персиску причу од само неколико реченица, али која може да замени савремено научно тумачење о променама насталим у људској свести услед уживања алкохола, опијума и хашиша. Научници кажу да су алкохоличари углавном склони употреби физичке снаге и силеџиству, да се пушачи опијума препуштају миролубивим сновима, а да они који уживају хашиш губе сваку претставу о времену и простору.

Један пијанац, један пушач опијума и један човек који је уживао хашиш — каже се у старој персиској причи — нашли су се једне вечери пред затвореном градском капијом Исфахана.

Ратоборни пијанац загрме:

— Хајде да провалимо капију и уђемо у град.

Миролубиви пушач опијума предложи уморно:

— Да легнемо, спавамо и сањамо до јутра, а тада ће се капија сама отворити.

Љубитељ хашиша, који је веровао да је нашао најбоље решење, мирно прошапута:

— Хајде, да се провучемо кроз кључаоницу.

СНАШАО СЕ...

Ко год прими фотографију са потписом неке филмске звезде несумњиво замишља да му је то она лично послала. Штета је разбити илузију, али истини за вољу мора се рећи да уместо многих филмских звезда то у Европи чини г. Дангерс коме то посредовање пружа угодан живот. Од немачких и иностраних уметника у његов секретаријат у Целендорфу стижу пакети са хиљадама писама да би била послата њиховим обожаваоцима. У овом веома обимном послу помаже му неколико сарадника, а олакшава добро уређена велика архива и картотека.

ЛЕГЕНДЕ...

Опште је мишљење да је цивилизовани човек виши растом али не и снажнији од људи из давних времена. Постоје легенде о џиновским људима, нарочито Викинзима и неким другим народима Северне Европе. Пре три године у Британији је ископан скелет једног саксонског ратника високог 210 сантиметара.

ЗАШТО ЈЕ МНОГИМА ХЛАДНО А МАЛО ИХ СЕ СМРЗНЕ?

У суштини, ми људи смо полу-тропска бића. Наше тело, при одмарању и без одеће, способно је да одржава своју унутрашњу топлоту без напора на температури од око 30° Целзијусових. Али оно је наоружано и разним могућностима за борбу с много нижим температурама — и то тако ефикасним да Индијанци који живе у Тиера дел Фуего, близу антарктичког врха Јужне Америке где се обично жива спушта до близу тачке смрзавања, сасвим нормално подносе ову ниску температуру без икакве одеће и под незнатним заклонима.

Заштиту свог организма за време хладнијих дана делимично постижемо стварањем веће топлоте у нашим унутарњим „пећима" а делимично и чувањем те топлоте.

За један сат

Најважнији извори унутарње топлоте су наши мишићи, који извлаче око 70 отсто енергије из хране коју поједемо. Под нормалним условима, наши мишићи производе толико топлоте да сваког сата може прокључати један литар ледене воде, а кад машемо рукама или журимо створиће је се још више.

Колико је активност наших мишића способна да отклони хладноћу најбоље се види из недавних експеримената канадског Националног истраживачког савета, који показују да ће нам исто одело, потребно за одржавање удобне топлоте док мирно седимо на температури од 20 степени, такође одржати потребну топлоту и на температури од 5 степени ако живахно корачамо, или на минус 15 степени ако трчимо.

У случају да хладноћу не спречавамо на овај начин, мишићи ће нас аутоматски загревати подрхтавањем. Оно показује, — рекао је један физиолог, — да је многима хладно али мало их се смрзне.

Уствари, и у крајње неповољним условима, интензивно дрхтање може нас спасти чак и од смрти услед смрзавања.

Пошто наши мишићи стварају више топлоте у хладне дане, они користе и више енергије поједене хране. Али природа се и за то постарала — са падом сваког степена у термометру, поједемо просечно 15 калорија више. Војницима са службом у тропским пределима, на температури од 22 степена, довољно је око 3.000 калорија дневно. У поларним пределима, на исто толико степени испод нуле, дневна потрошња њихове хране достиже готово 5.000 калорија.

Дејство „кожног ћебета"

Уместо да по хладном времену повећавамо топлоту у организму радом мишића, можемо постићи готово исте резултате чувањем већ постојеће топлоте. Један обичан начин је свима познат: кад нам је хладно инстинктивно се згрчимо и повијемо и на тај начин умањимо површину кроз коју се растура топлота. Мање су познате промене у овом смислу у крви и кожи, јер оне обично дејствују као систем расхлађивања: слично води у радијатору тако и топла крв која излази из унутрашњих органа расхлађује се самим протицањем кроз кожу. А оно износи од 190 до 300 литара на час. Међутим, када нам је хладно, многи се ситни крвни судови у кожи скупљају, смањујући тиме протицање крви за једну петину од нормалног па се на тај начин кожа претвара у неку врсту омотача који спречава растурање већ створене топлоте.

Дејство овог „кожног ћебета" делимично зависи од дебљине масних наслага у њему. Познато је да особе са складно распоређеним масноћама много успешније преживе јаку хладноћу него мршави. Али није правилно да се дебеле особе много боље осећају за време хладних периода. Јер, ако су нервни завршеци, смештени у близини површине коже, отсечени масним наслагама од унутрашњих извора топлоте онда један дебео човек може осећати чак већу хладноћу од мршавог.

Крзно животиња дејствује на исти начин, јер су оне у стању да топлоту свог тела одбране помоћу мишића који подижу длаке и тако дебљају крзнени покривач када тело почне да дрхти. И ми у нашој кожи имамо ситне мишиће за подизање длака који ступају у дејство када изненада осетимо хладноћу па се и на површини коже стварају „гушчије бубуљице".

Слаб спроводник топлоте

Заштита телесне топлоте зависи и од тога шта ће наше тело или одећа додирнути. Бетон у купатилу биће хладнији табанима него отирач у истом купатилу чак иако су подједнако хладни. Ово с тога, што топлота из коже одлази знатно брже ако дотакне добар спроводник топлоте.

Непокретан ваздух је слаб спроводник топлоте — много слабији од воде. Људско тело, које без напора одржава баланс своје топлоте на утишаном ваздуху од 30° Целзијусових, захтеваће топлоту воде од 33 степена да би одржало сличну равнотежу. Човек може умрети од исцрпљености после 60 минута проведених у леденој води, али и издржати много дуже на ваздуху исте температуре. Вунене чарапе и чизме одржаваће топлоту стопала на температури испод нуле само ако су суве, а ако пропуштају воду прсти ће убрзо обамрети.

Мајка која своје дете претерано обуче пре него што га пошаље да се игра по хладном времену заборавља да ће оно трчати и скакати и да ће тиме створити много више унутрашње топлоте, због чега ће ускоро почети да се презнојава у својој претерано топлој одећи. Кад седне да се одмори опашће стварање унутрашње топлоте, а губитак ће још порасти због влажности његове одеће. Оно ће ускоро доћи кући хладне коже и костију.

Идеална одећа...

Мудрија мајка шаље своје дете да се игра у релативно лаком оделу, али с добро заштићеним рукама и ногама. Сем тога, опоменуће га да се одмах врати по топлије одело ако буде осетило хладноћу.

Док је тих ваздух одличан заштитник ветар односи топлоту много брже. Због поветарца који дува брзином од свега осам километара на сат, губи се око осам пута више топлоте него у мирном ваздуху.

Одећа Ескима, начињена од коже туљана и морских коња, идеална је за хладно време. Када Ескиим јури за својим пленом у лову, хладан ваздух улази и излази испод његовог лепршавог одела и спречава претерано загревање. Доцније, док се одмара, он своје одело прикупи уз тело и тиме створи потребну заштиту.

Ми сматрамо, а то су потврдила и научна испитивања, да је вуна идеално средство за заштиту топлоте. Међутим, стручњаци су указали на чињеницу да се заштита не постиже самом тканином већ густином ваздуха међу влакнима. Предност вуне над памуком је углавном због њене еластичности. Влажна или сува, она тежи да је згуснута и да упије што више ваздуха.

Посебну пажњу захтева одржавање топлоте док спавамо. Бесумње вам се већ догађало да заспите у угодно загрејаној соби а да се пробудите хладни и згрчени. Соба се није толико охладила док сте спавали већ је опало стварање ваше унутрашње топлоте. Према томе употребите покривач чак и за време кратког дремуцкања, мада сте убеђени да вам неће бити потребан.

Колико хладноће може да поднесе људско тело? Научници нису досад дефинитивно одговорили на ово питање. Једног зимског јутра 1951 године нађена је нека Дороти Мекстивенс на једној чикашкој алеји готово без икакве одеће. Температура њеног тела износила је свега 16° Целзијусових, значи више од 20 степени испод нормале. Па ипак је болничко особље било у стању да спасе њен живот помоћу крвне плазме, оксигена и других средстава. Још је интересантнији случај двогодишње Вики Девис која је 1955 године нађена у бесвесном стању у својој ноћној кошуљици и са температуром од 15 степени. И она је преживела.

Сувишну топлоту треба избегавати

Ако се задесите на хладноћи од, рецимо, минус 20° негде на отвореном месту и са промрзнутим прстима на рукама и ногама, образима, носем и ушима, шта бисте учинили? Никако немојте послушати бакине савете да снегом или ледом протрљате прозебле делове тела. Скорашњи медицински подаци су показали да ће таква ткива бити знатно мање оштећена после моменталне промене топлоте и да ће после тога остати само незнатна могућност инфекције или гангрене.

Потребно је промрзлог човека пренети у топлу собу, дати му неко топло пиће и увити га у топлу ћебад или ставити у каду с топлом — али не врућом — водом. Баш како се у хладној води губи више телесне топлоте, тако исто ће је тело апсорбовати много брже из топле воде. Сувишну топлоту треба свакако избегавати — никаквим лампама за загревање, боцама с врућом водом или крај усијане пећи не повраћати промрзнуте делове тела. Никако не трљати или масирати озебле прсте или уши.

Наравно, пре свега треба настојати да се и не добију озеблине. Водити рачуна да одећа буде довољно топла и сува. Нарочито на прстима руку и ногу. Али, не будите и један од оних који кад осете хладноћу уђу одједном у прегрејану собу.

За поморска испитивања

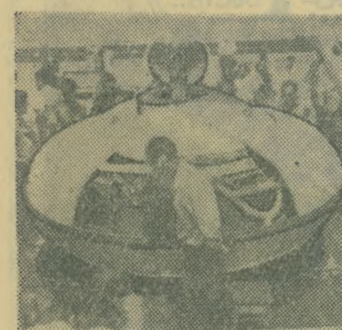

„Дениз" је нови модел француске подморнице за спуштање до 330 метара дубине. Моћи ће да остане и шест сати под водом.

Џиновске чељусти

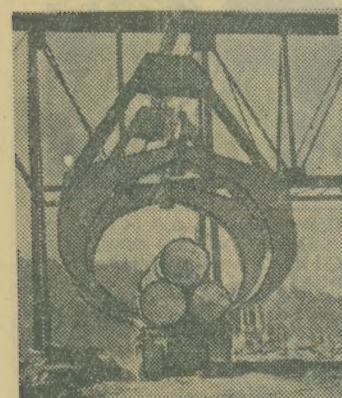

Велике чељусти машине једне америчке компаније истоварују дрвену грађу са равне платформе камиона само једним „угризом". Кад се чељуст затвори око товара дрвених трупаца она се подиже и клизи на шинама до простора за сортирање.

УВЕК НАПРЕД

Овај чланак написао је светски рекордер за брзу моторну вожњу на води, Доналд Кампбел, син познатог светског рекордера на води и суву Малколма Кампбела. На дан 23 јула 1955 године, на чамцу „Плава птица" са реактивним мотором, секао је таласе језера Алсвотер у Северној Енглеској. Тог дана, као што је чинио и у току протеклих шест година, желео је да преузме светски рекорд брзине од Американаца који је у своје време дуго држао његов покојни отац Малколм Кампбел.

Време је било идеално: дан сунчан, без ветра, а површина језера као огледало, без иједног набора. Кад сам достигао брзину од 325.600 км на сат, обузела ме је огромна радост.

Сада сам постигао нов светски рекорд. Можда би било добро да се на томе задржим.

Наједном се сетих очевих речи које ми је упутио у једном писму 23 године раније, кад ми је било дванаест година. У то време сам лудовао за пуцањем из карабина и хтео да постигнем школски рекорд. Писао сам оцу да се тражи 210 поена, али да ми је довољно и 205 па да ме прогласе најбољим. Уосталом, тих 205 поена већ сам био постигао, али незванично. Међутим, отац ми је одмах одговорио: „205 већ имаш. Бори се за 210! Било шта да радиш у животу не успављуј се на ловорикама. Чим постигнеш један, тежи одмах вишем циљу!"

Послушао сам га. Успео сам снаге да постигнем 210 и остварио 208 поена.

Било је потребно да прође доста година од тог писма па да потпуно схватим савет.

Године 1931 отац је био засут великим почастима, јер је био први возач аутомобила који је постигао брзину од преко 6 и по км у минуту. Али, кад је достигао брзину од 396 км на сат, он се није зауставио. Одмах је усавршавао машину за брзину од 8 километара у минуту.

Био сам сведок његове велике победе у граду Бонвил Солт Флетс, кад је јурио 480 км на сат. После тог триумфа повукао се у миран живот, јер је целој породици обећао да ће престати са експериментима. Једног дана му рекох:

— Тата, постигао си свој циљ а заборавио да одредиш други, онај виши.

Одмах се сетио својих речи из писма. Тих дана је донео непоколебљиву одлуку: конструисаће најбржи чамац на свету! Зар да толико стечено искуство закопа за вечита времена? Не, „Плава птица" ће се појавити и на води!

На италијанском језеру Лаго Мађоре, испод Алпа, постигао је на моторном чамцу брзину од 208 км на сат и за 8 км превазишао светски рекорд Американца Гар Вуда.

Тако је мој отац постигао два светска рекорда на суву и на води. Хтео је да иде још даље, али га је зауставио Други светски рат. На несрећу, 31 децембра 1948 године, смрт је онемогућила његове нове планове.

Једног дана прочитах у новинама вест да је неки амерички индустријалац начинио чамац којим ће да туче очев рекорд.

Одмах сам потражио очевог механичара Лео Вилу и договорио се да за тренутак оставимо настрану млазни мотор, али да одмах почнемо рад на усавршавању мотора с клипом.

Јуна 1950 Американац Стенли Сејриз постигао је на води брзину од 257,860 км на сат и тукао очев рекорд. Вила и ја наставили смо упоран рад, но следеће године чамац нам се слупао при спуштању у језеро Конистон. После тога предузели смо конструисање чамца са млазним мотором и тек јула 1955 спустили смо се на језеро Алсвотер и постигли нови светски рекорд...

Прошло је још четири године и 13 маја 1959 постигао сам нов рекорд на језеру Конистон, постигавши брзину од 419 км. на сат. Сада циљам на 480 км на сат за „Плаву птицу" на води и 645 км за њену сестру на суву. Шта ћу да радим кад и то постигнем, не знам. Знам једино то, да ко престане да ради зауставља се и у напретку.

ТЕЛЕВИЗИСКА КАМЕРА ЗА СВАКО ВРЕМЕ

Телевизиска камера која је била приказана у Лондону потпуно је затворена и има брисач за стакла сличан оном на аутомобилима. Може се употребљавати, према изјави произвођача, по хладноћи и врућини а и бука јој не смета.

Три прасета

Три мала, али стара, прасета уместо на пијацу поћи ће у колеџ. Да би остали малог раста храњени су на специјалан начин на Небраска универзитету. Имали су по четири килограма при „рођењу" а после 140 дана само 19 килограма. На њима се врше експерименти.

Угаљ се разноси као млеко

У крајевима Француске где се пећи ложе угљем он се разноси у врло погодним конзервама као код нас млеко у боцама. Свака канта садржи 15 килограма угља.

Економичан хангар

Реп авиона није „осетљив" на лоше временске прилике па може да остане и изван хангара. Ивице на вратима обложене су гумом тако да се приљубе уз труп авиона, и они главни делови апарата остају потпуно заштићени. Овакав хангар је већ начињен у Даласу, у САД.

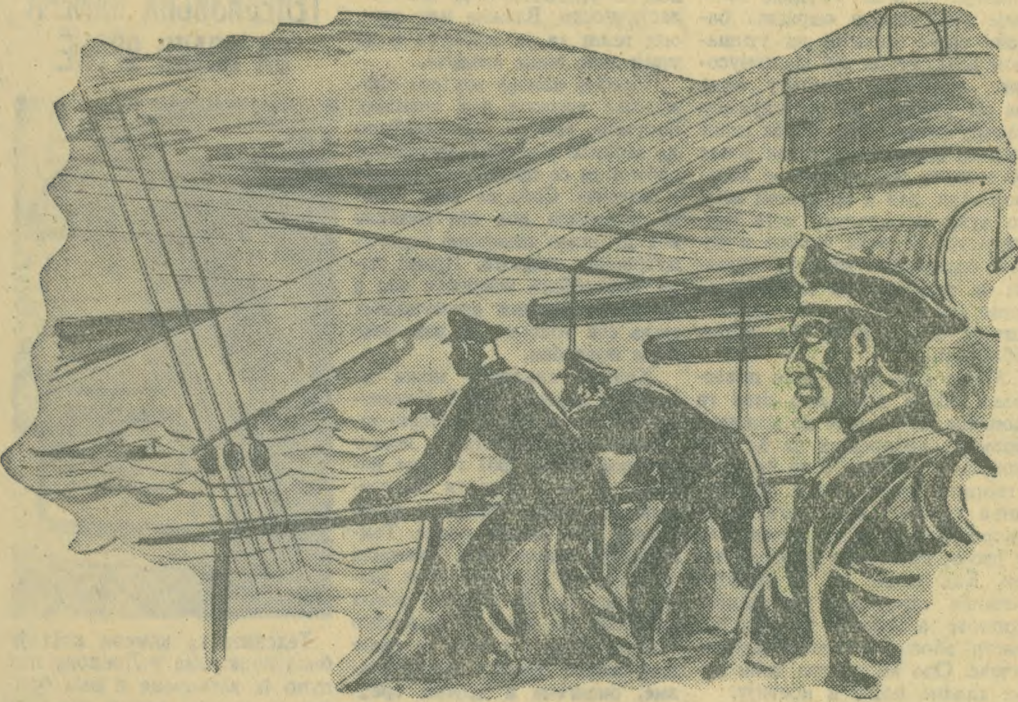

КЛОПКА

Један мањи трговачки брод са кога се вила доминиканска застава привлачио је, 1942 године, пажњу у свим лукама где би пристајао дуж западне обале Јужне Америке. Али он је врло често мењао име и заставу под којом је пловио. Ми ћемо га ради лакшег праћења догађаја називати именом које је носио када се све ово десило — „Либертад".

Студирали су сваки делић брода

Све слике брода, од којих многе у боји ради бољег разазнавања детаља, стизале су најбржим путем до једног малог ратног бродоградилишта северно од Флориде где је радила читава екипа поморских официра и стручњака. Сваки делић брода они су пажљиво студирали док се на скели копирао део по део трампера „Либертад", почевши од ружног димњака па до широке палубе, дизалица и облог прамца. Споља је сваки детаљ одговарао оригиналу, али изнутра је било друкчије. Као и прави „Либертад" који су Немци нарочито конструисали за снабдевање подморница тако је и савезнички имао мотор далеко јачи него што би се по спољашности брода очекивало. Ту су били и топови, уређаји за избацивање подводних бомби, инструменти за ослушкивање и сви други инструменти потребни суперразарачу, одређеном за лов на подморнице.

Савезницима није било тешко да униште „Либертад" ако су га већ открили. Али тиме се не би много постигло. Немци су располагали још десетином сличних бродова за које савезници нису знали и подморнице су могле да се помоћу њих и даље мирно снабдевају и из дана у дан потапају савезничке бродове дуж самих обала Америке. Било је потребно напасти га у тренутку када снабдева подморнице, а било је више него сигурно да он то чини када се окупи цео „чопор" њих пошто је било сувише опасно да се састаје са сваком посебно.

Сви покушаји да се овај брод неприметно прати и изненадно нападне остали су без успеха. Капетан немачког брода и капетани подморница били су исувише искусни и лукави. То је био још један од разлога да се учине сви напори и униште тих неколико подморница. Немцима би требало више месеци да их замене јединицама исте вредности.

На једном састанку шефова штабова неко је готово у шали приметио:

— Подморнице би најсигурније потопио сам „Либертад".

Тако се родила идеја да се направи копија немачког брода.

Зачуо се туп удар

Поручник Лукас лагано изрони поред самог прамца брода. Ноћ је била мрачна. Вода залива топла и мирна. Поред њега се појавише главе осталих чланова одреда људи-жаба. Из дубине брода се чуло тихо бректање казана у коме се гомилала пара. „Либертад" је требало да исплови у зору.

Са обале се чуо бат корака и звиждукање неке песмице. То је био знак да се Гордон приближава. Поручник Лукас дохвати ланац лентера и поче се спретно пењати уз њега. За неколико тренутака нађе се на палуби и леже. Нико га није приметио. Кроз гомилу ужади која се налазила пред њим могао је да види Гордона како, обучен у одело једног од морнара „Либертада" кога су успели да напију и свуку у крчми на обали, прелази преко мостића који је водио на брод. Лукас се подиже и претрча неколико метара до великог сандука иза кога је могао да држи на оку немачког стражара који је стајао наслоњен на ограду. У то се са предње стране зачу туп удар. То је Гордон ликвидирао стражу на улазу. Ни овај стражар није пружио Лукасу велики отпор. Све се одиграло брзо и такорећи без икаквог шума.

За непуних пет минута су људи-жабе и одред са копна заузели брод. Капетан, радиотелеграфиста и официри су били тако изненађени да нису успели да униште ниједан документ, шифру или карту. Први део операције је у потпуности успео. Рано узору, у одређено време „Либертад" је исловио из луке и кренуо ка пучини. На нешто мање од сто километара од обале, на отвореној пучини, два „Либертада" су се срела. Два истоветна брода неколико тренутака стајала су један крај другог. Пребачени су документи и карте на којима је било означено место где се немачки брод имао састати с подморницама. А онда је савезнички брод наставио тим правцем док је прави „Либертад" кренуо на север ка немачкој обали и заробљеништву.

Светлеће сказаљке сата на мосту показивале су један по поноћи. У кратким временским размацима, уједначено, палио се сигнални рефлектор: црвено-жуто, жуто-црвено. Да ли су добро разумели шифру? Да ли је ово било заиста место где су подморнице имале састанак? Да ли?.. Да ли? Питања и сумње пролазили су кроз мисли свију. А сат је тихо куцао док су се сказаљке једва приметно померале.

Све очи упрте у мрачну површину

Кроз дубине океана тихо, попут сенки, провлачиле су се дугуљасте челичне немани.

— Дубина 15 метара, курс северозападни, — монотоно је поновио глас првог официра подморнице. Немачки капетан, зарастао у браду, у џемперу са високим оковратником пришао је перископу и командовао:

— На перископску дубину!

— Изрони на перископску дубину, — понавља први официр.

Подморница У-301 лагано дрхти и заузима већи нагиб.

— Дубина 12 метара.., Дубина десет метара..,

—Извлачи перископ.

Капетанове руке вешто хватају справу за посматрање. Пролазе секунди док врх оптичког инструмента није пробио таласе. У првом тренутку се не види ништа, а онда кроз воду која се слива низ стакло почиње да се назире тамна површина океана. Лагани круг улево ... ништа. Десно.. ниш.., Не... не. Само мало улево. Капетан је угледао сигнале. Црвено, жуто, жуто, црвено „Либертад", или званично ФТ-111, још једном је тачан. Сигнал је исправан.

— Изрони! — одјекује команда.

На броду су све очи упрте у мрачну површину воде. Догледима кружe по хоризонту. А онда, одједном, примећују како се на неколико стотина метара од брода пролама површина воде и како из мрачне утробе океана излази непријатељска подморница.

— Сви на своја места, — проноси се тихо команда. — Настави са сигналима.

Рефлектор се пали и гаси: црвено, жуто, жуто, црвено.

Официри на командном мосту брода знају да су пропали ако се врло брзо не појаве и остале подморнице. Ако потопе ову, друге које су у близини као што каже сонар (справа за ослушкивање звука) лако ће осветити своју другарицу. Са торња подморнице која је већ потпуно исловила почиње да жмирка рефлектор.

Није требало много времена да схвате...

— Друга подморница са десне стране, — чује се узвик осматрача. Две...

Прва подморница сигнализира: „Прилазимо, припремите све за прекрцавање товара".

Растојање између подморнице и брода је све мање. А сонар преноси звуке пропелера из дубине. Значи, има их још. Једна... две..? Чекати? Могла би се изгубити могућност маневрисања. Још мало... Само још мало причекати. У томе се разлеже глас:

— Подморница на двеста метара с бока.

Сада је тренутак.

— Упали рефлекторе. Топовском ватром из свих оружја по непријатељу!

Нижу се команде једна за другом.

Заслепљујућа светлост просу се по површини мора и обухвати својим белим загрљајем торњеве немачких подморница. Њихове ознаке и људи на палуби указаше се као у по бела дана. Ваздух се проломи од заглушујућих експлозија. Топови и тешки митраљези појавише се иза маскираних ограда на броду.

Подморнице су очајнички покушавале да зароне. Једна од њих у намери да спасе преостале две, крену право на брод не би ли га сударом онеспособила али је топовска зрна просто разнеше и она нестаде под површином, овог пута заувек.

Најудаљенија подморница успе да зарони али „Либертад" крену пуном паром напред и засу цео простор подводним бомбама.

Цео окршај трајао је мање од петнаест минута, а на месту где је отпочео остаде само огромна белега од уља и парчићи разних делова потопљених подморница.

Неколико часова касније када је „Либертад" већ био далеко, на разбојиште је стигла четврта немачка подморница која је због квара на мотору заостала. Њеном капетану и немачком адмиралитету није требало много времена да схвате шта се догодило. „Либертад" или ФТ-111 је коначно отписан са листе бродова као изгубљен.

ИРСКА БАЈКА

WALT DISNEY

Да ли знате?

Претерано

Један мотоциклиста из Скарбороа (Енглеска) који је већ шест месеци одлазио на посао и враћао се с посла својој кући пре извесног времена налетео је на једно дрво крај пута и лакше се озледио. Полицајац који је пришао да му пружи помоћ открио је да је мотоциклиста слеп. Али, то је било довољно да мотоциклиста, иако је напамет научио целу стазу и владао изванредном возачком способношћу, буде кажњен са три месеца затвора због угрожавања јавног саобраћаја. Закон је закон.

ГАРИ КУПЕР чувени филмски глумац, познат је као велик ћутљивац. Један новинар му је поставио кратко питање: „Да ли радо снимате?" После два минута ћутања, новинар је поновио речи и додао: „Да ли сте ме разумели, господине Купер?" Тада је тек добио одговор: „Па, размишљам којим раменом да слегнем".

НОВА БАТЕРИЈА, изум професора универзитета у Кембриџу доктора Ф. Т. Бакона, производи енергију помоћу које се крећу аутомобили, бродови и возови а не захтева поновно пуњење. Њена добра страна је још и та што не прави никакву буку.

У КОЛУМБИЈИ је рубрика у пасошима где се уписује боја женске косе изостављена, јер је жене често мењају фарбањем.

МУКЕ СВЕТСКОГ ПРВАКА — Првак света у боксу Швеђанин Ингемар Јохансон, намерава да напусти отаџбину и да се пресели у Женеву — због пореза. У Шведској пореске власти треба да му узму 80 процената од прихода, док би у Швајцарској то износило свега око 26 отсто.

И ЉУДИМА СУ ПОТРЕБНЕ ИГРАЧКЕ — Један познати психолог препоручује да и одрасли један дан у месецу проведу забављајући се играчкама. Занимање играчкама, на пример састављање железнице, доноси људима освежење а то им вреди као десет дана отсуства.

Невидљива фотеља

У Америци су почели да производе столице и фотеље од провидне материје које су са удаљености веће од један метар потпуно невидљиве. Особа која седи у таквој фотељи изгледа као да лебди у ваздуху.

Занимљивости

Првог октобра 1960 године Марс и Земља ће се налазити најближи један другом. Американци мисле да ће Руси тада лансирати једну ракету до „црвене планете" где би могло да се стигне за 26 дана.

*

„Ђоконда" од Леонарда да Винчија још је актуелна. Сада се испитују боје којима је рађена. Познато је да је Леонардо био страстан алхемичар па је вероватно своје боје мешао са солима бакра. Због тога, кажу, ова знаменита слика полако добија зеленкасту нијансу.

*

„Фред" је нови британски електронски апарат који је у стању да чита 10.000 цифара у секунди, да издваја рачуне и да преноси оно што је прочитао на другу електронску машину.

Укупно 400 година

Ова петорица браће Кампионо из Милана имају укупно 400 година. На њиховом последњем састанку пожелели су да се збир њихових година попне на пет стотина. Најстарији већ има 89 година али је тешко да се ова жеља испуни.

Рођен за клизање

Иако стар само две године овај малишан већ лепо стоји на клизаљкама, јер, кажу, то му лежи у крви. Наиме његова мајка Гунди Буш из Келна била је првакиња у уметничком клизању 1954 године, а отац Лия Јохансон већ дуго игра у шведском државном хокеј тиму на леду, док је деда у својој двадесетој години такође био један од најбољих хокејаша у Шведској.

Некада

Према једном старом народном обичају у Русији су девојке носиле косу увек сплетену у кику. Онога дана када девојка полази на венчање њене другарице јој расплету косу, а увече јој начине две плетенице као симбол новог живота. Овај обред расплитања косе уствари је праштање са девојачким животом, а праћен је тужним песмама које пева и сама невеста. Једна од таквих песама каже отприлике ово: „Код свог рођеног оца и мајке чешљала сам те, косо, усред собе патосане храстовином, квасила сам те хладном водом са извора и сушила на доксату зором на сунцу, а код свекра и свекрве чешљаћу те скривена иза завесе, квасићу те својим врелим сузама, а сушићу те својом тугом и уздасима".

КОРЕН ЗУБА први је успешно пресадио доктор Самуел Ласли из Лондона. Накалемљени зуб расте нормално.

ОДЕЛО за овце од пластичне масе већ је испробано у Вајомингу у САД. Оно ће двоструко користити — прво, сачуваће вуну да буде чиста, друго, штитиће овце од вукова.

АЛПИ ће добити још један пут који ће водити до врха од 2.900 метара Сада већ у изградњи, пут ће бити готов и пуштен у саобраћај идућег лета.

НАЈВЕЋИ ПОТРОШАЧИ СИРА НА СВЕТУ — Сир се највише троши у Швајцарској, Норвешкој и Француској, кажу последње статистике. У овим државама се просечно годишње троши по једном становнику око 8—9 килограма сира.

ЕКСПЕРИМЕНТИ НА ЖИВОТИЊАМА су показали да нова вакцина направљена недавно од бацила туберкулозе који су подвргнути зрачењу обећава нове успехе у борби против туберкулозе. До ових резултата је дошла група лекара са универзитета Колумбија у Лос Анђелосу. Нова вакција ствара отпорност према туберкулози код мишева и заморчића сличну оној после БСЖ вакцине која садржи измењене живе бациле туберкулозе. ВЦЛА вакцина која је добијена после дејства радиоактивног кобалта на бациле, према неким мишљењима има предност над БСЖ вакцином. Радиоактивни кобалт инактивише бацил тако да он не може да инфицира организам али промене у грађи и хемиској структури су минималне, па је способност бацила да изазове стварање антитела у организму животиња а убудуће и човека веома велика.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

Водоравно: 1) дефект; 5) предњи део брода; 7) део шаке (множ); 8) слово латинице, 10) једнака; 11) име наше прве филмске глумице; 12) страно мушко име; 13) место у Срему; 14) негација; 15) река у Африци; 16) новости. 18) месечна отплата; 19) женско име; 21) област, зона; 22) два слова; 24) земни гас; 25) бања у Белгији; 26) место у Србији; 27) еп; 28) врста першуна; 29) кривина; 30) пређашње свршено време. 32) врста свилене тканине.

Усправно: 1) име композитора Одака; 2) хигијенски памук; 3) пријатељ (француски); 4) хемиски знак за радијум; 5) украс на руци; 6) град у Црној Гори; 7) шаховска фигура; 9) неодевене; 11) становник једне азиске земље; 13) запаљење дужице у оку; 15) јајаст; 17) див, колос. 19) пољопривредна алатка; 20) изглед, гледиште; 21) мехурићи на површини воде; 23) индонежанско острво; 25) скијашка дисциплина; 27) врста тркачког чамца; 29) право време (латински); 31) самогласник и сугласник.

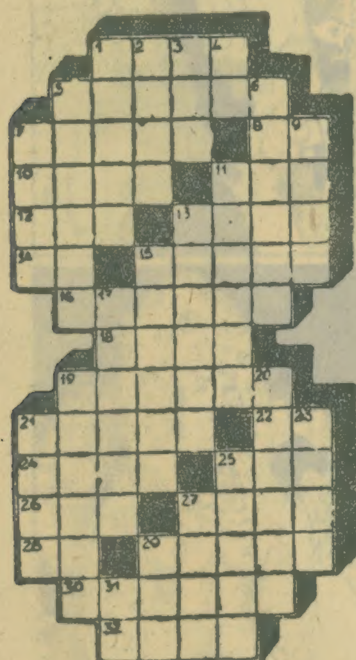

РЕШЕЊЕ УКРШТЕНИХ РЕЧИ

Водоравно: 1) шема; 5) Шефилд; 7) шелит; 8) ро; 10) Клим; 11) мед; 12) риф. 13) Кина; 14) ти; 15) волан; 16) грашак; 18) елан; 19) уговор; 21) Стана; 22) еп; 24) Арта; 25) мол; 26) Реа; 27) „Шума". 28) ах; 29) Пирин; 30) Трубар; 32) ахат.

Усправно: 1) Шелиф; 2) Ефим; 3) мит; 4) ал; 5) Шелинг; 6) дренак; 7) шкрт; 9) одан; 11) Милано; 13) кошава; 15) Валона; 17) регата; 19) Утрехт. 20) Реомир; 21) сара; 23) план; 25) Мурат; 27) шиба; 29) „Пух"; 31) ра.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

У једном потезу

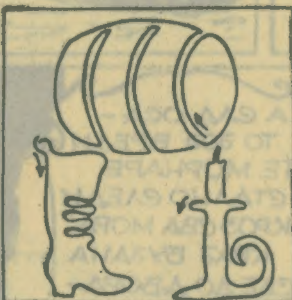

Да нацрта сваки ђак буре,
чизму и чирак,
треба један потез јак.

Само једна црта пуна
довољна је за пауна.

Довитљиви чобанин

На једном рту који је дубоко залазио у море пасло је велико стадо оваца. Млади чобанин који га је чувао, изненада је приметио да се на обали појавио пожар. Повлачење са рта је постало немогућно, јер се ватра ширила великом брзином. Јак ветар је терао пламен према чобанину и његовим овцама. Изгледало је да ће сви или да изгоре, или да се удаве у мору. Ипак је млади чобанин пронашао начин како да спасе себе и своје овце. Како је он то учинио?

Ако не знате, ми ћемо вам рећи:

Чобанин је потерао крдо у сусрет ватри а затим упалио траву на рту иза себе. Пошто је ветар терао ватру према врху рта, чобанин се окренуо и са овцама пошао испред главног пожара, а иза оног који је сам створио. Зауставио се на оном делу где је трава већ била изгорела.

Загонетке

У потребе спада
Ал' и бриге зада,
Користи и шкоди.
Без стомака вари
И пали и жари
На суву се роди
А умре у води.
(Ватра)

Не видиш ме, мада се не кријем,
Чак се увек око тебе вијем.
Где ме нема, ту све гине, вене.
И твој живот зависи од мене.
(Ваздух)

Мики и Паја нашли су план на коме је уцртано закопано благо у старом замку. Помозите им да нађу пут који ће их одвести до рушевина испод којих је сакривено благо.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

...делту Нила чине девет већих и мањих рукаваца.

...каолин, минерал који се употребљава за израду порцелана, добио је своје име према кинеској речи каулинг, што значи „високи брег". То је уствари име једног насеља у провинцији Цјанси, познатог још од давнина по изради порцелана.

...први кесон — звоно за рад под водом — употребљен је 1841 године у Француској.

...најновија научна истраживања показала су да на планети Венери влада температура од 300 Целзијусових степени.

...назив бонбона и слаткиша „карамела" потиче од каснолатинске речи „канамела" што значи „шећерна трска".

...неке врсте краставца имају плод дугачак и по читав метар.

...најкрупнији лептирови могу да буду велики до 30 сантиметара; најмањи нису већи од једног милиметра.

...јаје птице киви износи једну петину тежине тела женке која је растом већа од мужјака.

...зрна природног бисера могу да буду од микроскопски ситних до величине голубијег јајета.

...према тврђењу америчког генетичара Бенли Гласа, кроз две до три хиљаде година људске расе ће потпуно ишчезнути, тако

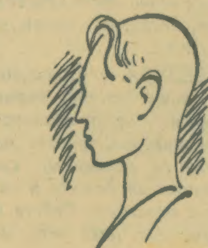

да ће на Земљи постојати само један тип људи.

Уређује Паја Патак

КАД НЕ ЗНА СВЕ

Једном Паја путујући преко океанским бродом запита капетана:

— Све ми је јасно само не разумем како се оријентишете на овој пучини?

— Па то је тако просто — помоћу бусоле. Игла на бусоли увек нам показује север.

— Лепо, али када хоћете да путујете рецимо на југ, шта онда показује.

ТО ЈЕ САСВИМ МОГУЋНО

Пера Ждера се хвали Попају:

— Ја, само кад хоћу, могу све. Ето, сада десет дана нисам јео, и десет ноћи нисам спавао!

— Извини, али то је немогућно. То нико не би могао да издржи.

— Ипак сам издржао. И све је тачно што кажем. Ја сам дању спавао а ноћу јео.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Какви су то идеални гасови?

Које су највеће животиње на суву?

Може ли храст да доживи дубоку старост?

Шта је ведута?

ОДГОВОР:

ИДЕАЛНИ ГАСОВИ *су они између чијих молекула не постоје привлачне силе или су тако слабе да се може рећи да их и нема. Такви гасови су, например, водоник, кисеоник, азот и други, а остали гасови називају се реалним.*

СУРЛАШИ *су највеће животиње које живе на суву. Нос им је продужен у веома дугачку сурлу, а ноге потпуно личе на стубове. Прсти су им срасли у једну масу, а врхови су слободни и папцима навучени. Горњи секутићи излазе из уста као две велике зашиљене мотке. Очњака немају, али су им кутњаци огромни а круне са попречним глеђаним наборима. Претставници овог животињског реда су азиски и афрички слонови, а у леденом периоду живео је мамут. Исто тако, некад су живели слону сродне животиње мастодон и динотеријум.*

ХРАСТ *може да живи и неколико стотина година. Спада међу највећа дрвета наших шума, а плод му се назива жир, који је важна храна за свиње у многим крајевима. Разликује се више врста храстова, као: цер, белохраст, црнар, чесвина и други.*

ВЕДУТА *је италијанска реч и значи: изглед, видик, „панорама"; веран сликарски приказ предела, градова или тврђава са околином, сликаних обично из даљине и са широким погледом. Ведута је више документ него што је уметнички рад.*

БАЈКА О ЦАРУ САЛТАНУ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд Македонска 31 — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће Београд, Македонска 31 Текући рачун број 101 707/1 82, Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200 полугодишња 600 динара. Рукописи се не враћају.